

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La condició legal del menor estranger no acompanyat i la seva determinació de l'edat

TREBALL FINAL DE GRAU

Vinculat al Projecte Dret al Dret

Clínica Jurídica d'Infància i Adolescència

Dirigit per Dra. Almudena González García

Curs 2017-2018 (1r semestre)

Autora: Clàudia Segura Lozano

NIUB 16440852

En cada nen hi ha un gran potencial però no tots tenen l'oportunitat de desenvolupar-lo. Les vides, les veus i els somnis de tots ells s'han de defensar. Costi el que costi.

Save The Children

SUMARI

ABREVIATURES	1
INTRODUCCIÓ	2
1. HISTÒRIA DEL FENOMEN MIGRATORI DELS MENORS NO ACOMPANYATS I ELS SEUS MOTIUS	5
2. LA CONDICIÓ LEGAL DE MENOR ESTRANGER NO ACOMPANYAT I LA PRESUMPCIÓ DE MINORIA D'EDAT	8
2.1. La condició legal de menor estranger no acompanyat o separat del seu representant legal	8
2.1.1. <i>Registre dels Menors Estrangers No Acompanyats</i>	9
2.2. La presumpció de minoria d'edat	11
2.2.1. <i>Efectes</i>	12
3. LA DETERMINACIÓ DE L'EDAT DELS MENORS ESTRANGERS NO ACOMPANYATS	15
3.1. Regulació del problema sobre la determinació de l'edat dels MENA	15
3.2. Procediment i tècniques per la determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats.....	22
3.2.1. <i>Mètodes no mèdics</i>	24
3.2.2. <i>Mètodes mèdics</i>	25
3.3. Situació comparada dels mètodes utilitzats a Espanya, Regne Unit, Itàlia i França	29
3.3.1. <i>Espanya</i>	30
3.3.2. <i>Regne Unit</i>	30
3.3.3. <i>Itàlia</i>	31
3.3.4. <i>França</i>	31
4. LES GARANTIES DELS MENORS ESTRANGERS EN EL PROCEDIMENT D'AVALUACIÓ DE L'EDAT	32
4.1. Garanties generals establertes per la Convenció dels Drets de l'Infant.....	32
4.2. Garanties mèdiques.....	35
4.3. Garanties jurídiques	35

CONCLUSIONS	39
BIBLIOGRAFIA	44
ANNEXOS	I
ANNEX 1. L'entrevista	II
ANNEX 2. L'enquesta. Conscienciació de la gent sobre el problema existent en relació amb la determinació de l'edat dels MENA.....	IV
ANNEX 3. Estudi de l'enquesta	VI
ANNEX 4. Anàlisi DAFO de l'entrevista	XI
ANNEX 5. Anàlisi DAFO de l'examen de proves documentals	XI
ANNEX 6. Anàlisi DAFO de les estimacions basades en l'aspecte físic i el comportament.....	XII
ANNEX 7. Anàlisi DAFO de l'observació dental	XII
ANNEX 8. Anàlisi DAFO de l'avaluació del desenvolupament físic per un pediatra	XIII
ANNEX 9. Anàlisi DAFO de les entrevistes/proves psicològiques	XIV
ANNEX 10. Anàlisi DAFO de l'examen de la maduresa sexual	XIV
ANNEX 11. Anàlisi DAFO de la radiografia del carp	XV
ANNEX 12. Anàlisi DAFO de la radiografia clavicular	XVI
ANNEX 13. Anàlisi DAFO de la radiografia dental	XVII
ANNEX 14. Anàlisi DAFO del maluc	XIX

ABREVIATURES

ACNUR	Alt Comissionat de les Nacions Unides per els Refugiats
Art.	Article
CCE	Codi Civil Espanyol
CDI	Convenció sobre els Drets de l'Infant de 1989
CE	Constitució Espanyola
CIE	Centre d'Internament d'Estrangers
DAFO	Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats
GP	Atles de Greulich y Pyle.
IML	Institut de Medicina Legal
LDOIA	Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i adolescència
LECrim.	Reial Decret de 14 de setembre de 1882 pel que s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal
LOEX	Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social
LOPJM	LO 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor
LO 5/2000	Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors
MENA	Menor Estranger No Acompanyat
RELOEX	Reial Decret 557/2011, de 20 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 d gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, després de la reforma mitjançant la Llei Orgànica 2/2009
RMENA	Registre dels Menors Estrangers No Acompanyats
TS	Tribunal Suprem
TW	Mètode de Tanner-Whitehouse
UE	Unió Europea

INTRODUCCIÓ

La tragèdia viscuda per milers d'immigrants que posen les seves vides en perill per creuar el Mediterrani ens ha commocionat a tots. En diversos mitjans de comunicació escrita podem comprovar com el fenomen de la immigració està present en la situació actual dels països a nivell mundial. A tall d'exemple, el diari El País diu el següent: “Milers de menors fugen sols cap a Europa: són nois d'entre 15 i 18 anys, sovint víctimes d'abusos i de traficants¹”; també ho trobem al Diari Ara: “Arriben 200 menors immigrants sols a Catalunya en l'últim mes: L'onada migratòria més gran en 15 anys triplica els infants no acompanyats atesos per la DGAIA²”; al igual que al Diari de Girona: “Espanya suspèn amb els menors refugiats³”. Com a últim exemple, també es pot veure en el bloc “Barcelona ciutat refugi” un article en el que es pot llegir una entrevista realitzada a Rosa Bada, directora estratègica de la Fundació BAYT AL-THAQFA: “Els Menors Estrangers No Acompanyats no generen solidaritat⁴”.

Amb totes aquestes realitats reflectides en molts mitjans de comunicació, arriba un moment en el que un se n'adona que potser les coses es podrien fer d'una altra manera, intentant respectar els drets i les llibertats de totes les persones. És a més quan se m'ofereix la possibilitat de realitzar el present estudi, amb caràcter de Treball de Final de Grau, en l'àmbit de la Clínica Jurídica d'Infància i Adolescència, dins del projecte Dret al Dret, sobre la problemàtica existent en relació als Menors Estrangers No Acompanyats (d'ara en endavant, MENA).

El fenomen migratori, que es tracta al llarg d'aquest treball, és una situació que es pateix arreu del món, per moltes i variades raons, que consisteix en un desplaçament d'una persona des del seu

¹ CONSTANTINI, Luca. *Milers de menors fugen sols cap a Europa: són nois d'entre 15 i 18 anys, sovint víctimes d'abusos i dels traficants*. Diari EL PAÍS. Setembre de 2015 [en línia] <https://cat.elpais.com/cat/2015/09/08/internacional/1441733804_784729.html>. [Última consulta: 05/01/2018].

² SORO, Selena. *Arriben 200 menors immigrants sols a Catalunya en l'últim mes: l'onada migratòria més gran en 15 anys triplica els infants no acompanyats atesos per la DGAIA*. Diari ARA. Novembre de 2017 [en línia] <https://www.ara.cat/societat/Arriben-menors-immigrants-Catalunya-lultim_0_1907809269.html>. [Última consulta: 05/01/2018].

³ Diari de Girona. *Espanya suspèn amb els menors refugiats*. Juny de 2016 [en línia] <<http://www.diaridegirona.cat/espanya-internacional/2016/06/12/espanya-suspen-menors-refugiats/788139.html>>. [Última consulta: 05/01/2018].

⁴ Barcelona Ciutat Refugi. *Els menors estrangers no acompanyats no generen solidaritat*. Febrer de 2017. [en línia] <http://ciutatrefugi.barcelona/ca/noticia/els-menors-estragers-no-acompanyats-no-generen-solidaritat_468433>. [Última consulta: 05/01/2018].

país d'origen al país d'acollida amb la voluntat de trobar una millor qualitat de vida. És tan gran el desig i les expectatives sobre el què es trobarà, que no només ho fan les persones adultes, amb més capacitat d'aguantar viatges en condicions inhumanes i, suposadament, més gran desenvolupament mental per suportar les diferents situacions de risc que es poden anar generant, sinó que també emprenen aquest viatge milers i milers d'infants sense cap tipus de recolzament adult.

Amb l'arribada de tants MENA als diferents països europeus s'han intentat establir noves normes d'adaptació a la situació generada en els últims anys. Però el problema més important en relació a aquests infants que arriben és saber si realment són menors o majors d'edat, ja que en funció d'això, el seu destí pot canviar molt. Es tracta d'una realitat que parteix de la teoria que tots els nens i nenes que arribin documentats a Espanya i se'ls acrediti en el seu document d'identitat que són menors d'edat, se'ls ha de tractar com a tal; però, en la pràctica es troba moltes vegades la realització de proves de determinació de l'edat en casos d'infants ben documentats, o, pitjor encara, que se'ls estableixi la majoria d'edat per error, i aquests menors quedin totalment desemparats i l'Administració no es faci càrrec d'ells.

Inicialment, la recopilació de la informació s'ha fet a través de lectures generals sobre l'arribada dels MENA als diferents països de la UE, els motius i les dificultats que es troben no només al llarg del viatge, sinó també quan arriben al seu destí. Un cop establertes les primeres idees, es busca els diferents aspectes jurídics tant a nivell internacional, europeu com espanyol, i es fa una recerca dels diferents autors que tracten la matèria, així com les diferents fonts normatives nacionals i internacionals i de certa jurisprudència, que pot interessar.

L'objectiu del treball, doncs, consisteix, per una banda, en parlar sobre el col·lectiu MENA, caracteritzat per una triple condició que el posiciona en una extrema vulnerabilitat, i per altra banda, en tractar la problemàtica sobre els mètodes que se segueixen per determinar l'edat d'aquests, però no tan sols a nivell espanyol sinó realitzant alhora una comparativa amb altres Estats. Després d'un gran debat intern, em decideixo per Regne Unit, Itàlia i França, per qüestions de proximitat geogràfica amb Espanya. Però a mesura que va avançant el projecte i va agafant forma, me n'adono de la gran dificultat que suposa trobar informació d'altres països d'un tema delicat com el present.

És per això, que decideixo en aquest moment buscar alternatives, i per completar l'estudi realitzo, en primer lloc, una enquesta, passada a 90 persones, amb l'objectiu d'aconseguir una aproximació de la possible conscienciació que té la gent sobre el problema que recau en els MENA i la seva determinació de l'edat. I en segon lloc, una entrevista a una metgessa forense de l'Institut de Medicina Legal (d'ara en endavant, IML) de Catalunya.

El projecte s'inicia amb una breu explicació sobre la història del fenomen migratori dels MENA i d'alguns dels seus motius. A continuació, es destaca la condició legal del menor i la seva presumpció de minoria d'edat, amb els consegüents efectes. El tercer punt i el més transcendental del treball, exposa la realitat sobre les proves de determinació de l'edat, apartat en el que es volia dur a terme l'estudi comparatiu, i on, per falta de suficient documentació, m'atreveixo a fer unes aportacions amb tot el que he pogut anar llegint i entenent sobre la problemàtica. Per últim, tracto les garanties dels infants al llarg del procediment de l'avaluació de l'edat. En els dos últims apartats hi apporto una taula comparativa amb els països esmentats anteriorment.

Per últim, destacar el meu gran interès sobre els drets dels infants, i la lluita constant que es porta a terme des de diferents Fundacions, Organitzacions, persones autònomes, professionals en diferents àmbits, que aporten el seu petit gra de sorra, i aconsegueixen que poc a poc aquestes persones puguin tenir més oportunitats i llibertats de les que tenen avui en dia. Poder formar part d'un grup de persones que coneixen de prop la problemàtica existent amb milers i milers d'infants arreu del món, em motiva i em dóna força per seguir creixent, coneixent, i aprendre dels demès per poder, algun dia, sumar jo també en aquesta ajuda col·lectiva i tan necessària.

1. HISTÒRIA DEL FENOMEN MIGRATORI DELS MENORS NO ACOMPANYATS I ELS SEUS MOTIUS

Les migracions o moviments de població han estat constants al llarg de tota la història, ja que els humans s'han anat desplaçant per tot el món. Fins i tot abans que hi haguessin països amb fronteres, els humans anaven de regió en regió buscant una vida millor. Cal tenir en compte que les migracions són processos dinàmics i canviants que tenen les seves implicacions tant en els països de partida com en els d'acollida.⁵

La circulació de menors immigrants que viatgen sense referents adults és un fenomen de dimensions globals, que implica un patró migratori nou, i s'ha consolidat com una nova estratègia d'immigració que s'ha tractat independentment del que han fet els adults, amb les seves pròpies particularitats.⁶

A Europa, el fenomen dels Menors Estrangers No Acompanyats (d'ara en endavant, MENA) no es va començar a identificar fins la dècada dels 80, i de manera desigual en funció del país, malgrat que les migracions de menors s'anaven produint des de fa segles en la història tant d'Europa com de la resta del món. Al 1989 es ratifica la Convenció dels Drets dels Infants (d'ara en endavant, CDI), desenvolupant el concepte i el dret d'aquests. Tot i que no va ser fins l'any 1997, degut a l'augment de l'arribada d'aquests menors als diferents països europeus, que es va crear l'Alt Comissionat Europeu de les Nacions Unides per als Refugiats (d'ara en endavant, ACNUR⁷), enfocat a tractar les problemàtiques associades a les persones refugiades, inclòs el fenomen

⁵ Cfr. QUIROGA, Violeta; ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. "Els menors migrants no acompanyats a Catalunya. Present i futur del fenomen" [en línia] <<http://www.siiis.net/documentos/ficha/215775.pdf>>. [Última consulta: 27/09/2017].

⁶ *Ibid.*

⁷ L'ACNUR és l'Agència de la ONU pels Refugiats. Treballa a 127 països per atendre les necessitats de totes les persones que han hagut de fugir per causa de la guerra, la persecució o la violació dels drets humans. Va nèixer al 1950 per ajudar a les persones desplaçades a Europa a causa de la Segona Guerra Mundial. I a Espanya es crea al 1993, el Comitè espanyol d'ACNUR destinada a captar fons per recolzar les operacions que realitza ACNUR per tot el món.

Vid. UNHCR ACNUR. La Agencia de la ONU para los Refugiados. Comité español. [en línia]. <<https://eacnur.org/es/que-es-acnur>>. [Última consulta: 30/12/2017].

MENA.⁸

És curiós, però, com de la pròpia enquesta se n'extreu que tot i que fa anys que es produeix aquest moviment de menors immigrants que es desplacen sense cap referent adult, una majoria aclaparadora no coneix el terme amb el que es dirigeix a aquest col·lectiu tan vulnerable.

Actualment, amb la crisi migratòria, el número de nens i nenes immigrants que arriben a Europa ha augmentat significativament. Entre el 2015 i el 2016, un 30% dels sol·licitants d'asil a la UE eren menors.⁹

Aquesta població en moviment es desplaça per diferents motius i diferents mitjans. Procuren utilitzar vies legals, però també estan disposats a arriscar la seva vida per escapar de l'opressió política, de la guerra i de la pobresa, o per accedir a la reagrupació familiar, a l'educació, etc.¹⁰

Concretament, els motius que impulsen als MENA a emigrar són diversos i sovint en un mateix menor es troba una combinació de diferents causes i situacions personals que expliquen el fet que finalment emprenguin el viatge.¹¹

Extret de l'estudi "Dinàmiques i estratègies migratòries"¹², realitzat per Violeta Quiroga, Ariadna Alonso i Montserrat Sòria, es destaca que els motius principals d'immigració d'aquest grup d'infants i joves són els següents:

En primer lloc, són els motius econòmics. Defensen les dificultats econòmiques familiars i la necessitat que senten per ajudar a les seves famílies. Cal destacar, a més, que existeixen moltes

⁸ Cfr. QUIROGA, Violeta; SÒRIA, Montserrat. "Els i les menors migrants no acompanyats/des: entre la indiferència i la invisibilitat" [en línia] <<http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/208579/277785>>. [Última consulta: 18/09/2017].

⁹ Cfr. Comissió Europea. *Protección de todos los niños migrantes: la Comisión destaca las medidas prioritarias*. [en línia]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-906_es.htm>. [Última consulta: 02/05/2017].

¹⁰ Cfr. Comissió Europea. *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo i al Comité de las regiones. Una agenda Europea de Migración*. [en línia]. <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_es.pdf>. [Última consulta: 02/05/2017].

¹¹ Cfr. QUIROGA, Violeta; ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. "Els menors migrants no acompanyats a Catalunya. Present i futur del fenomen" [en línia] <<http://www.siiis.net/documentos/ficha/215775.pdf>>. Pàg. 54. [Última consulta: 27/09/2017]. *Op. cit.*

¹² *Ibid.* Pàg. 55 i següents.

dificultats en els seus països d'origen per trobar una feina, i per això, es desplacen on creuen que podran trobar-ne una de millor, amb condicions més favorables i més ben pagada.¹³

En segon lloc, un altre dels motius esgrimits per alguns menors és que l'emigració la veuen com una estratègia de millora de les expectatives socials i culturals, creient que els brindarà la possibilitat de conèixer una altra classe de vida, viatjar, estudiar, etc., per tant, està estretament relacionat amb el desig d'augmentar el nivell socioeconòmic.¹⁴

En tercer lloc, s'identifiquen, també, les raons polítiques. Aquells menors que abandonen el seu país per raons ètniques, polítiques i religioses, ho fan, normalment, per por a ser perseguits i empresonats per causa de la seva ètnia, religió, nacionalitat, la seva opinió política o per pertànyer a un grup específic.¹⁵

En quart i últim lloc, es detecta un altre motiu principal en les menors: la fugida de les noies d'un rol de gènere marcat, ja que genera conflictes diversos. Remarquen el desig de fugir d'una situació de conflicte que produeix angoixa i insatisfacció, de pares o germans que exerceixen la violència sobre les mares i, de vegades, sobre les mateixes menors, d'un alt control i pressió per part dels membres masculins o del temor a un matrimoni pactat.¹⁶

Aquesta heterogeneïtat de motius pels quals els MENA emigren es troben en menors de totes les nacionalitats. En tots els casos, el motiu predominant, i que es troba implícit en menors que tenen altres motius com a principals, és l'econòmic.¹⁷

Així doncs, es tracta de situacions altament complexes per la concurrència de variables que es donen en cada cas. A més, lamentablement per ells, la perspectiva cultural i sobre què pensen obtenir a Europa contrasta amb allò que realment es troben i se'ls ofereix. És ben conegut que un cop arriben als països d'acollida no tot és tan fàcil i no poden tenir una vida millor sense uns anys

¹³ ¹³ Cfr. QUIROGA, Violeta; ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. "Els menors migrants no acompanyats a Catalunya. Present i futur del fenomen" [en línia] <<http://www.sis.net/documentos/ficha/215775.pdf>>. Pàg. 55. [Última consulta: 27/09/2017]. *Op. cit.*

¹⁴ *Íbid.* Pàg. 56..

¹⁵ *Íbid.* Pàg. 56-57.

¹⁶ *Íbid.* Pàg. 57.

¹⁷ *Íbid.* Pàg. 58.

d'adaptació i inserció social i laboral, si és que finalment poden aconseguir-ho.

2. LA CONDICIÓN LEGAL DE MENOR ESTRANGER NO ACOMPANYAT I LA PRESUMPCIÓ DE MINORIA D'EDAT

2.1. La condició legal de menor estranger no acompanyat o separat del seu representant legal

Amb l'arribada d'un gran nombre de menors sense referents adults al continent europeu, l'any 1997 el Consell de la Unió Europea (d'ara en endavant UE) els designa com a *menors no acompanyats*. El mateix any, l'ACNUR el dota de significat. Tant a Europa com a Espanya, la terminologia utilitzada majoritàriament per denominar-los és la de *menor no acompanyat*. Mentre que, a Catalunya trobem el concepte de *menor estranger no acompanyat*. No obstant, a Lleida s'utilitza el terme de *menor estranger desemparat* i a Tarragona fan ús del concepte *menor estranger sense referents familiars*.¹⁸

El terme que usaré en aquest treball per referir-me a aquest col·lectiu és el de *menor estranger no acompanyat* (MENA).

Per poder tenir una bona base i poder entendre al màxim les situacions que s'explicaran a continuació, és molt important tenir en compte què s'entén per Menor Estranger No Acompanyat. Per definir aquest concepte em remeto a l'Observació General Núm. 6 (2005) del Comitè de Drets del Nen de les Nacions Unides sobre “tracte dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen”, que estableix el següent:

“S'entén per “menors no acompanyats”, els menors que estan separats de tots dos pares i altres parents i no estan sota la cura d'un adult al que, per llei o costum, incumbeix aquesta responsabilitat”.¹⁹

Els caracteritza una triple condició que els col·loca en una posició d'extrema vulnerabilitat:

Són **menors d'edat**, la qual cosa comporta certes complicacions. Suposa un enorme estrès derivat

¹⁸ Cfr. QUIROGA, Violeta; ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. “Els menors migrants no acompanyats a Catalunya. Present i futur del fenomen” [en línia] <<http://www.sisis.net/documentos/ficha/215775.pdf>>. Pàg. 47. [Última consulta: 27/09/2017]. *Op. cit.*

¹⁹ Cfr. Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del Nen, de 1 de setembre de 2005, relativa als tracte dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia] <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Pàg. 6. [Última consulta: 27/09/2017].

de les dificultats del procés migratori, així com la manca d'una xarxa de suport familiar. A més, la seva condició de menors incrementa també les conseqüències negatives derivades de la “invisibilització” i falta d'atenció per part de l'Administració.²⁰

Són **estrangers**, fet que implica prestar una especial atenció a la seva condició legal. Cal tenir en compte que, normalment, aquest procés migratori implica una entrada il·legal al país de destí. I tot i que l'objectiu prioritari hauria de ser la tutela d'aquests menors, perquè puguin accedir posteriorment a oportunitats per a residir i treballar de manera legalitzada, és important destacar el conflicte existent en els estats sobre quina llei aplicar pel tractament d'aquest fenomen.²¹

Per últim, aquests nois i noies emprenen aquest camí **sense anar acompanyats**, és a dir, no disposen de cap familiar ni referent adult, de tal manera que aquest menor arriba en una situació de desemparament i sense una xarxa familiar de suport.²²

2.1.1. Registre dels Menors Estrangers No Acompanyats

Aquest conjunt d'infants que arriben al nostre país, Espanya, han d'estar clarament identificats per poder tenir un control sobre qui arriba, quina edat tenen i com i on se'ls tindrà tutelats. Però a vegades aquest procés és molt complex, ja que si un MENA s'escapa o es desplaça d'una Comunitat Autònoma a una altra, no disposem dels mecanismes suficients per detectar-ho i perseguir-ho. És per això que es crea el Registre dels Menors Estrangers No Acompanyats (d'ara en endavant RMENA), considerat com l'únic mecanisme que pot aportar una informació global i completa que s'ha de tenir en compte a l'hora de valorar la proporcionalitat de la mesura.

Tal i com explica la pàgina web de la Policia Nacional, qualsevol MENA que hagi estat localitzat al territori nacional espanyol serà inscrit en el RMENA, amb efectes exclusius d'identificació i localització, conforme a l'art. 215 del Reglament d'Estrangeria (RD 567/2011) que serveix com a interès bàsic i eficaç per garantir el interès superior del menor.²³

²⁰ Cfr. QUIROGA, Violeta (dir.); ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. “Menores Migrantes no Acompañados/as en España: Sueños de bolsillo”. [en línia] <https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/Suenos_de_bolsillo.pdf>. Pàg. 21. Barcelona: Creative Commons amb la Universitat de Barcelona, 2010. [Última consulta: 30/09/2017].

²¹ *Íbid.* Pàg. 22.

²² *Íbid.*

²³ *Vid.* Gobierno de España. Policia Nacional. “Menores extranjeros”. [en línia]. <https://www.policia.es/documentacion/no_comunitarios/menores.html>. [Última consulta: 23/11/2017].

La titularitat del RMENA correspon a la Direcció General de Policia Nacional i la gestió i gravació de dades a la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres de Policia Nacional. Aquest fitxer està coordinat per la Fiscalia General de l'Estat en l'àmbit de les seves funcions proteccionistes del interès superior del menor, en aplicació de l'art. 35 LO 4/2000.²⁴

El RMENA, segueix funcionant, segons la Memòria publicada pel Ministeri Fiscal l'any 2015. Destacant la seva importància i utilitat com a instrument fonamental en la protecció, identificació i documentació dels MENA. Tot i que existeixen problemes, sobretot en aquells territoris on coexisteixen cossos policials diferents, fet que obliga a desenvolupar una intensa tasca de coordinació que asseguri el correcte funcionament del Registre.²⁵

Però la veritat és que no hi ha una xifra fiable de quants MENA es troben entre nosaltres. I això es deriva d'un mal funcionament del Registre, que pot ser causa de diversos motius. Pot ser que els serveis de tutela d'una Comunitat Autònoma els "cedeixin" a altres serveis de tutela autonòmics davant el gran volum de menors que tenen tutelats; també pot passar que els menors abandonin el centre d'acollida on es troben per anar a una altra Comunitat Autònoma on pensin que tindran més oportunitats per formar-se i obtenir documentació; o bé perquè són menors invisibles, és a dir, víctimes de tràfic d'éssers humans per a l'explotació laboral, sexual, la mendicitat, o víctimes dels circuits de microcriminalitat o d'extracció d'òrgans.²⁶

En la Instrucció 1/2012 sobre la Coordinació del RMENA s'establia que de manera imprescindible per poder donar d'alta a un menor en el Registre calia la impressió decadactilar, una fotografia i la data de naixement. Adaptant aquest Llibre-Registre a l'actual format d'aquest tipus de plataformes de manera informatitzada, per facilitar l'accés als Fiscals Superiors de les Comunitats Autònomes i els Centres de Serveis Públics de Protecció de Menors i Polícies autonòmiques per possibilitar la

²⁴ Vid. Gobierno de España. Policia Nacional. "Menores extranjeros". [en línia]. <https://www.policia.es/documentacion/no_comunitarios/menores.html>. [Última consulta: 23/11/2017]. *Op. Cit.*

²⁵ Vid. Para Inmigrantes. Informació sobre tràmits d'estrangeria i immigració pels immigrants a Espanya. Menors estrangers no acompanyats. [en línia]. Novembre de 2016. <<http://www.parainmigrantes.info/menores-extranjeros-no-acompanados-2/>>. [Última consulta: 27/11/2017].

²⁶ *Cfr.* URÍA PELAYO, Ana María. "Menors no acompanyats a Espanya. L'Administració, amb les seves males pràctiques, continua vulnerant els seus drets com a menors". *Educació Social*. [en línia]. <<http://www.raco.cat/index.php/educaciosocial/article/viewFile/208580/277786>>. Pàg. 13. [Última consulta: 27/11/2017].

complementació de la informació que es va afegint sobre un MENA.²⁷

2.2. La presumpció de minoria d'edat

En l'àmbit d'estrangeria, tant la normativa comunitària com la legislació estatal han establert una presumpció de minoria d'edat als efectes de brindar protecció a les persones estrangeres la minoria d'edat de les quals no pot ser establerta amb seguretat. Però com es veurà a continuació no totes les normes establertes ni la jurisprudència assentada estan clares ni se segueixen.

Tal i com explica la Dra. Elena Martínez: “*sempre tenim en compte la presumpció de minoria d'edat dels nens i nenes als qui se'ls ha de determinar l'edat, fins que puguem establir el contrari*”. Però si una persona no es deixa realitzar les proves de determinació de l'edat, i físicament aparenta ser major d'edat, serà el Fiscal qui decideixi, podent obligar al nen o adolescent a sotmetre's finalment a l'avaluació.

L'art. 12.4 de la Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor (d'ara en endavant, LOPJM), reformat per la Llei 26/2015, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència, disposa que:

“Quan no pugui ser establerta la majoria d'edat d'una persona, serà considerada menor d'edat als efectes del que preveu aquesta llei, en tant que es determina la seva edat. A tal efecte, el Fiscal haurà de realitzar un judici de proporcionalitat que ponderi adequadament les raons per les que es considera que el passaport o document equivalent d'identitat presentat, en el seu cas, no és fiable. La realització de proves mèdiques per la determinació de l'edat dels menors se sotmetrà al principi de celeritat, exigirà el previ consentiment informat de l'afectat i es durà a terme amb respecte a la seva dignitat i sense que suposi un risc per la seva salut, no podent aplicar-se indiscriminadament, especialment si són invasives”.

Aquest precepte, doncs, estableix el principi de presumpció *iuris tantum* de la minoria d'edat, i realitza dues precisions importants, respecte el principi de proporcionalitat en la valoració de la fiabilitat de la documentació del menor immigrant, i respecte el règim general al que s'ha de sotmetre la pràctica de les proves mèdiques.²⁸

²⁷ Cfr. Fiscalia General de l'Estat. Instrucció 1/2012, de 29 de març, sobre la coordinació del Registre de Menors Estrangers No Acompanyats. [en línia]. <[https://www.icab.cat/files/242-322482-DOCUMENTO/Copia%20de%20INSTRUCCION%201-2012%20\(2\).pdf](https://www.icab.cat/files/242-322482-DOCUMENTO/Copia%20de%20INSTRUCCION%201-2012%20(2).pdf)>. Pàg. 19. [Última consulta: 28/11/2017].

²⁸ Vid. Fiscalia General de l'Estat. Menors estrangers no acompanyats. Valoració dels documents d'identitat estrangers en els expedients de determinació de l'edat. [en línia]. <https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/VALORACI%C3%93N%20DOCUMENTOS%20INDENTIDAD%20EXTRANJEROS%20EN%20EXPEDIENTES%20DE%20DETERMINACI%C3%93N%20DE%20LA%20EDAD%20MENAS%20WEB%20PDF.pdf?idFile=8097f82f-b434-4d09-81be-52fcb43186b5>. Pàg. 2-3. [Última consulta: 30/11/2017].

Així mateix, en relació al dret d'asil i la protecció subsidiària, la Llei 12/2009, de 30 d'octubre, també disposa que, quan la minoria d'edat no pugui ser establerta amb seguretat, es despondrà el necessari per la determinació de l'edat del "presumpte" menor (art. 48). Tot i que no estableix de forma expressa que s'ha de brindar aquesta determinació pels serveis de protecció de menors, cal concloure que així haurà de ser mentre es realitzen les actuacions necessàries per la determinació de l'edat, ja que la pròpia norma recull la presumpció de minoria d'edat.²⁹

A la UE, la Resolució del Parlament Europeu, de 5 de febrer de 2009, sobre l'aplicació de la Directiva 2003/9/CE, per la que s'aproven les normes mínimes per l'acollida dels sol·licitants d'asil i els refugiats, al tractar la situació dels MENA, després de demanar a la Comissió i als Estats membres que desenvolupin un mecanisme harmonitzat i fiable per la determinació de l'edat dels menors i l'establiment de regles comunes pels procediments d'impugnació de l'edat de les persones, recorda que:

"En virtut del principi de precaució, durant un procediment d'impugnació de l'edat, la persona en qüestió haurà de ser considerada menor d'edat fins la resolució del procediment i, per tant, ha de ser tractada com a tal. [...] Sempre que subsisteixi un dubte raonable en quant a l'edat del menor, haurà de beneficiar al propi menor".³⁰

En conseqüència, tant a Espanya com en el conjunt de la UE, s'acull a la presumpció *iuris tantum* de la minoria d'edat dels estrangers, l'edat dels quals no pugui ser determinada amb seguretat, mentre es realitzen les actuacions necessàries per conèixer la veritable edat.

2.2.1. Efectes

Pel que fa els efectes que desprèn, finalment, la determinació d'un infant com a menor d'edat, podem tenir en compte l'estudi realitzat per l'Observatori Internacional de Justícia Juvenil, al Setembre de 2007, i establir alguns dels efectes que es posaran en marxa.

En primer lloc, es produeix la posada a disposició dels MENA als serveis de protecció regionalment competents i el seu ingrés immediat a una estructura d'acollida, considerant-se que

²⁹ Cfr. Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària. [en línia]. <https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2009/10/31/pdfs/BOE-A-2009-17242-C.pdf>. Art. 48. Pàg. 22. [Última consulta: 2/12/2017].

³⁰ Cfr. Resolució del Parlament Europeu, de 5 de febrer de 2009, sobre l'aplicació en la Unió Europea de la Directiva 2003/9/CE per la que s'aproven normes mínimes per l'acollida dels sol·licitants d'asil i els refugiats. [en línia]. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009IP0047&qid=1514722584631&from=ES>>. Paràgraf 51. [Última consulta: 2/12/2017].

la seva situació correspon a la situació de desemparat establerta en el CCE.³¹

D'altra banda, pel que fa a l'educació, tot i que com a regla general existeix el dret, o més aviat, l'obligació d'accedir als nivells d'educació obligatòria; no passa el mateix amb la educació no obligatòria (majors de 16 anys), en la que ja no es garanteix plenament el seu accés, i on ens trobem amb que, en bastants casos s'exigirà el permís de residència o, en d'altres, dependrà de l'acceptació o no de l'alumne per part del Director o Responsable del centre. Situació que també es troba en els cicles de formació professional, vinculats amb l'exigència de permisos de treball per permetre l'exercici de pràctiques professionals en empreses.³²

En el cas del dret a l'assistència sanitària pels MENA, ens trobem en un principi absolut i en igualtat de condicions que els ciutadans nacionals, però respecte del qual es desprenen diversos obstacles pràctics que impedeixen el ple exercici d'aquest dret. I, especialment, en els casos de tractaments preventius o curatius de salut mental, l'atenció queda assumida per associacions especialitzades o personal contractat per part dels centres d'acollida, ja que, l'assistència sanitària en aquest aspecte és insuficient.³³

Cal tenir en compte, també, que existeixen diferents pràctiques per compensar les limitacions a la capacitat d'obrar que es desprenen de la seva minoria d'edat. Consisteix en un sistema de tutela pública que es posa en marxa automàticament a partir del moment en que els serveis de protecció de la infància decreten la situació de desemparament del menor. Aquesta tutela suspèn la pàtria potestat però no de forma definitiva, és a dir, té un caràcter provisional destinat a respondre ràpidament a una situació de desprotecció durant el temps en que s'adopta una solució definitiva. El CCE, al Capítol IV, preveu el nomenament d'un defensor judicial per respectar al menor davant la jurisdicció competent quan existeixin decisions de l'òrgan tutelar que el menor no comparteixi o que afectin al seu estatut personal i a l'exercici dels seus drets.³⁴

³¹ Cfr. LEGAZ, Francisco (coord.); SENOVILLA HERNÁNDEZ, Daniel. Observatori Internacional de Justícia Juvenil. "Situació i tractament dels menors estrangers no acompanyats a Europa". [en línia]. Setembre de 2007. <<http://www.carm.es/ctra/cendoc/haddock/14733.pdf>>. Pàg. 34. [Última consulta: 25/11/2017].

³² *Ibid.* Pàg. 37-38.

³³ Cfr. LEGAZ, Francisco (coord.); SENOVILLA HERNÁNDEZ, Daniel. Observatori Internacional de Justícia Juvenil. "Situació i tractament dels menors estrangers no acompanyats a Europa". [en línia]. Setembre de 2007. <<http://www.carm.es/ctra/cendoc/haddock/14733.pdf>> Pàg. 38. [Última consulta: 25/11/2017]. *Op. Cit.*

³⁴ *Ibid.* Pàg. 40.

A Espanya es considera regular a tots els efectes la residència dels menors tutelats per una entitat pública. Per contra, aquesta regularitat *de facto* no es materialitza en un veritable permís de residència fins que no hagi quedat acreditada la impossibilitat de repatriar al menor³⁵ al seu país d'origen, i posteriorment, el transcurs de 9 mesos des del moment en que el menor va ser declarat en desemparament per procedir a atorgar un títol de residència. Però, no és tan senzill, aquestes gestions per sol·licitar el permís de residència no s'acostumen a iniciar abans que hagi passat el termini, de tal manera que provoca uns endarreriments considerables en l'obtenció de la documentació per part dels menors. És per això, que molts menors que els hi queda poc per complir la majoria d'edat un cop han arribat a Espanya, queden, malauradament desemparats i abandonats a la seva sort un cop compleixen els 18 anys.³⁶

Pel que fa als menors tutelats que disposin d'autorització de residència i arribin a la majoria d'edat podran sol·licitar la renovació d'aquesta, per la qual es tindrà en especial consideració el grau d'inserció del sol·licitant en la societat espanyola. Però en cas dels menors sobre els que un servei de protecció de menors ostenti la seva tutela legal i arribin a la majoria d'edat sense obtenir l'autorització de residència, però hagin participat adequadament en les accions formatives i activitats programades per aquesta entitat per afavorir la seva integració social, aquesta podrà recomanar la concessió d'una autorització temporal de residència per circumstàncies excepcionals. En aquest cas, s'atorgarà una autorització de residència temporal o residència i treball per compte aliè o propi.³⁷

La sol·licitud de l'autorització temporal de residència per circumstàncies excepcionals serà presentada de manera personal per l'estranger a l'Oficina d'Estrangeria corresponent a la província

³⁵ Cal tenir present que la repatriació del menor es durà a terme quan, segons els informes, es consideri que el interès superior del menor se satisfà amb la reagrupació amb la seva família o la seva posada a disposició dels serveis de protecció del seu país d'origen.

Vid. Gobierno de España. Ministerio del Interior. Menores extranjeros. [en línia] <<http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/extranjeria/regimen-general/menores-extranjeros>>. [Última consulta: 25/11/2017].

³⁶ *Vid.* LEGAZ, Francisco (coord.); SENOVILLA HERNÁNDEZ, Daniel. Observatori Internacional de Justicia Juvenil. "Situació i tractament dels menors estrangers no acompanyats a Europa". [en línia]. Setembre de 2007. <<http://www.carm.es/ctra/cendoc/haddock/14733.pdf>> Pàg. 44. [Última consulta: 25/11/2017]. *Op. Cit.*

³⁷ *Vid.* Gobierno de España. Ministerio del Interior. Menores extranjeros. [en línia] <<http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/extranjeria/regimen-general/menores-extranjeros>>. [Última consulta: 25/11/2017]. *Op. Cit.*

en la que tingui fixat el domicili durant els 60 dies naturals previs o en els 90 dies naturals posteriors a la data en que compleixi els 18 anys.³⁸

3. LA DETERMINACIÓ DE L'EDAT DELS MENORS ESTRANGERS NO ACOMPANYATS

3.1. Regulació del problema sobre la determinació de l'edat dels MENA

Un dels problemes més transcendents pel futur dels infants que arriben als països d'acollida en busca de la protecció dels seus drets com a nens i nenes i d'una vida millor és el de la determinació de l'edat de la persona estrangera que ingressa a qualsevol territori diferent del seu d'origen sense venir acompanyada d'un adult responsable, sense documentació, o tot i tenint-la, aquesta genera dubtes sobre el que indica i el que es creu.

A nivell europeu, durant els últims dos anys ha arribat un creixent número de nenes i nens immigrants, molts d'ells sense famílies. Aquesta nova onada d'infants i adolescents que arriben sols als països europeus, ha fet veure les mancances i deficiències respecte el marc de protecció de la infància en moviment. És per això que la Comissió Europea ha presentat recentment (12 d'abril de 2017) unes mesures destinades a reforçar la protecció de tots els nens i nenes immigrants en totes les fases del procés.

- Ràpida identificació i protecció a l'arribada. S'hauran d'implementar els protocols necessaris per la denúncia de tots els casos de menors desapareguts i el intercanvi d'informació al respecte.
- Condicions adequades d'acolliment de menors. Tots ells han de tenir accés a assistència jurídica i sanitària, recolzament psicosocial i educació amb independència del seu estatut.
- Determinació ràpida de l'estatut i sistemes de tutela efectiva. És precís reforçar el paper dels tutors dels MENA. També s'haurà de concentrar els esforços per accelerar la localització dels familiars i els procediments de reunificació familiar.
- Solucions de llarga durada i mesures d'integració precoç. La Comissió fomentarà la integració

³⁸ *Vid.* Gobierno de España. Ministerio del Interior. Menors estrangers. [en línia] <<http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/extranjeria/regimen-general/menores-extranjeros>>. [Última consulta: 25/11/2017]. *Op. Cit.*

dels nens i nenes mitjançant finançament i el intercanvi de bones pràctiques.

- Lluita contra les causes profundes i protecció dels nens i nenes en les rutes migratòries externes a la UE. La UE ha intensificat la seva feina conjunta amb els països socis per generalitzar la protecció infantil en els processos migratoris a través del Marc d'Associació en matèria de Migració.

Les mesures fonamentals que s'exposen han de ser objecte d'una supervisió diligent, concertada i coordinada als nivells de la UE, nacional, regional i local, en cooperació amb la societat civil i les organitzacions internacionals.³⁹

Per aquest control, existeix l'Agenda Europea de Migració, la qual reuneix les diferents mesures que la UE ha d'adoptar en aquest moment, i en els propers anys, per desenvolupar un enfocament coherent i integrat que permeti aprofitar els avantatges i afrontar els reptes que suposi la migració.⁴⁰

El imperatiu immediat és protegir a les persones que ho necessitin. La primera resposta de la Comissió ha sigut presentar un pla d'acció immediata de deu punts, acceptat tant pel Parlament Europeu com pel Consell Europeu. I a més, els Estats membres s'han compromès a complir-lo. La reacció, tot i que immediata, ha estat insuficient.⁴¹

El Comitè dels Drets dels Infants (2005), en la seva Observació General núm. 6 estableix com a primera mesura per atendre les necessitats de protecció dels MENA la determinació de la condició de menor no acompanyat o separat de la seva família. Recorda, a més, que les mesures per determinar l'edat, no han de tenir en compte, tan sols, l'aspecte físic, sinó també la seva maduresa psicològica. Respecte a la seva avaluació, assenyala que:

“S'haurà de realitzar amb criteris científics, seguretat i imparcialitat, atenent al interès del menor i a consideracions de gènere, evitant tot risc de violació de la seva integritat física, respectant degudament la seva dignitat humana, i, en cas d'incertesa, atorgant a l'individu el benefici del dubte,

³⁹ Vid. Comissió Europea. *Protección de todos los niños migrantes: la Comisión destaca las medidas prioritarias*. [en línia]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-906_es.htm>. [Última consulta: 02/05/2017]. *Op. Cit.*

⁴⁰ Cfr. Comissió Europea. *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo i al Comité de las regiones. Una agenda Europea de Migración* (2015) [en línia]. <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_es.pdf>. Pàg. 2. [Última consulta: 02/05/2017].

⁴¹ *Íbid.*

de manera que, en la hipòtesi que es tracti d'un menor, se'l tracti com a tal".⁴²

La preocupació per les conseqüències de la pràctica d'aquest tipus de proves, ha estat motiu d'atenció per l'ACNUR, que ha alertat sobre la seva falta de precisió, entre altres raons, per no tenir en compte aspectes racials, ètnics, nutricionals, mediambientals, psicològics i culturals, que tenen una influència directa en el desenvolupament i creixement del nen.⁴³

A nivell espanyol, la determinació de l'edat és crucial, ja que si la persona estrangera és menor d'edat serà posada "a disposició dels serveis competents de protecció de menors de la Comunitat Autònoma a la que es trobi" (apartat 4 de l'art. 35 de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, d'ara en endavant, LOEX). Per contra, si l'estranger fos major de 18 anys, en quant a immigrant en situació administrativa irregular, seria abandonat a la seva sort i podria ser objecte d'expulsió en qualsevol moment, sent responsabilitat de l'Administració Estatal.⁴⁴

La LOEX, després de la reforma de 2009, estableix la necessitat de la determinació de l'edat en supòsits d'estrangers indocumentats, la minoria dels quals no pugui ser establerta amb seguretat (art. 35.3), però no diu res al respecte d'aquells que si posseeixen certa documentació acreditativa de l'edat (p.e.: passaport).⁴⁵

La Circular 2/2006, de 27 de juliol, de la Fiscalia General de l'Estat assenyala que "cabrà igualment autoritzar les proves de determinació de l'edat quan, tot i l'exhibició de la documentació, aquesta tingui indicis de falsedat, i simultàniament existeixin dubtes sobre si l'estranger efectivament ha complert els 18 anys".⁴⁶ Així doncs, a la pràctica quan existeixen dubtes sobre la minoria d'edat

⁴² Vid. Comitè dels Drets de l'Infant. Observació General Núm. 6 (2005). *Trato de los menores no acompañados y separados de su familia fuera de su país de origen* [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Paràgraf 31. [Última consulta: 27/04/2017]. *Op. Cit.*

⁴³ Vid. Defensor del Pueblo de España, *¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de la edad*. Gener 2012. Pàg. 23. [Última consulta: 06/05/2017].

⁴⁴ Cfr. CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch. Pàg. 58. [Última consulta: 06/05/2017].

⁴⁵ Cfr. *Ibid.* Pàg. 59.

⁴⁶ Vid. Circular 2/2006, de 27 de juliol, de la Fiscalia General de l'Estat sobre diversos aspectes relatius al règim dels estrangers a Espanya [en línia]. <https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/cir02-2006.pdf?idFile=4abf06dc-da77-42f2-af15-3b204556f19e>. Pàg. 83. [Última consulta: 08/05/2017].

d'una persona estrangera, es duen a terme proves mèdiques de determinació de l'edat.

Segons la doctrina de la Fiscalia General de l'Estat, l'àmbit subjectiu d'aplicació recau en: (a) presumptes menors d'edat, respecte els quals s'estableix una presumpció *iuris tantum* de minoria d'edat, és a dir, que no haguessin complert els 18 anys; (b) no sotmesos a cap procediment penal o de reforma, ja que en cas d'estar-ho, serà el jutge d'instrucció competent qui haurà de realitzar les diligències encaminades a la determinació de l'edat (art. 375 LECrim., i art. 16.5 LO 5/2000); (c) no acompanyats, recollint tan sols el supòsit en que s'abandona al menor per part dels pares, tutors o guardadors, derivant així el incompliment de l'obligació de protecció (art. 172.1 CC). Per tant, cal tenir present, que si el menor es troba acompanyat, prima el dret del menor a conservar les seves relacions familiars i a no ser separat dels seus pares contra la seva voluntat, cosa que implica que, com a regla general, si l'autoritat competent determina l'expulsió, devolució o retorn dels pares o similars, comportarà, doncs, la sortida del menor sotmès a la seva potestat; i, per últim, (d) indocumentats, considerant així, que les persones que facin ús a efectes de la seva identificació de qualsevol document assenyalat a l'art. 25 de la LOEX que incorpori dades manifestament incorrectes, contradictòries amb altres documentacions, o que no resultin fiables en quant a la determinació de l'edat, pel fet de procedir de països, les administracions dels quals no garanteixen la certesa de les dades sobre la data, el lloc de naixement o la filiació del interessat que s'incorporen al passaport.⁴⁷

Ara bé, el nou Reglament d'Estrangeria (d'ara en endavant, RELOEX), per la seva part, dedica l'art. 190 a la "Determinació de l'edat", el qual distingeix en el seu primer apartat els dos supòsits que es poden donar:

- a) Que es localitzi a un estranger no acompanyat, la minoria del qual no sigui dubtosa per raó de la seva documentació o de la seva aparença física. Per tant, la seva conseqüència immediata seria la seva entrega als serveis de protecció de menors competents; o,
- b) Que la minoria d'edat d'un estranger indocumentat no pugui ser establerta amb seguretat.

Cal preguntar-se si un estranger amb passaport, del qual es desprengui que és menor de divuit anys, pot ser sotmès a proves de determinació de l'edat perquè la seva aparença física ofereix

⁴⁷ Cfr. Defensor del Pueblo de España, *¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de la edad*. Gener 2012. Pàg. 251. [Última consulta: 20/05/2017]. *Op. Cit.*

dubtes respecte la seva minoria.⁴⁸

El TS, en cassació, s'ha pronunciat, assentant jurisprudència, en les Sentències 453/2014, de 23 de setembre⁴⁹, i 452/2014, de 24 de setembre. Per aquest Tribunal:

*“L'immigrant del qual el passaport o document equivalent d'identitat es desprengui la seva minoria d'edat no pot ser considerat un estranger indocumentat per ser sotmès a proves complementàries de determinació de l'edat, doncs no es cap qüestionar sense una justificació raonable per què es realitzen aquestes proves quan es disposa d'un passaport vàlid. Per tant, procedeix realitzar un judici de proporcionalitat i ponderar adequadament les raons per les que es considera que el document no és fiable i que per això s'ha d'accedir a les proves de determinació de l'edat. En qualsevol cas, ja es tracti de persones documentades com indocumentades, les tècniques mèdiques, especialment si són invasives, no es podran aplicar indiscriminadament per la determinació de l'edat”.*⁵⁰

En conclusió, a una persona documentada, que disposi d'un document d'identificació vàlid, no se li podran realitzar proves mèdiques de determinació de l'edat, per molt que l'edat reflectida en el passaport estigui en discrepància amb l'aparença física. Però no és del tot cert, és a dir, sempre es podrà trobar la manera de realitzar-li aquestes proves, sota un correcte judici de proporcionalitat.

No obstant això, l'Acord per l'aprovació del Protocol Marc sobre determinades actuacions en relació amb els MENA, publicat per Resolució de 13 d'octubre de 2014, de la Subsecretària del Ministeri de la Presidència⁵¹, dóna pràcticament carta de naturalesa a les actuacions que es venien donant en relació als estrangers menors d'edat, d'acord amb el seu passaport, però d'aparença adulta.

D'aquesta manera, el Protocol marc és taxatiu i estableix en el seu apartat sisè del Capítol II, que els passaports i documents de viatge originals emesos per les autoritats estrangeres als efectes de l'art. 25.1 LOEX seran títol suficient per reconèixer la condició de minoria d'edat i la seva filiació,

⁴⁸ Cfr. CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch. Pàg. 59-60. [Última consulta: 07/05/2017]. *Op.Cit.*

⁴⁹ *Vid.* Sentència del Tribunal Suprem 453/2014 /Sala Civil, secció 1ª), de 23 de setembre de 2014 (recurs 1382/2013) [Última consulta: 10/06/2017].

⁵⁰ *Vid.* Sentència Tribunal Suprem 452/2014 (Sala Civil, secció 1ª), de 24 de setembre de 2014 (recurs 280/2013) [Última consulta: 10/06/2017].

⁵¹ *Vid.* Boletín Oficial del Estado. Resolució de 13 d'octubre de 2014, de la Subsecretaria, per la que es pública l'Acord per l'aprovació del Protocol Marc sobre determinades actuacions en relació amb els Menors Estrangers No Acompanyats [en línia]. <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10515>. Pàg. 83901. [Última consulta: 25/04/2017].

a no ser que concorri alguna de les següents circumstàncies⁵²:

- a) Presentin senyals de falsificació, es trobin en tot o part alterats o s'apreciï que han estat corregits, emanats o tatxats.
- b) Incorporen dades contradictòries amb altres documents públics emesos pel propi país emissor que porti el menor estranger o del que disposi l'autoritat espanyola competent.
- c) El menor estigui en possessió de dos documents de la mateixa naturalesa que continguin dades diferents.
- d) Siguin contradictoris amb prèvies proves mèdiques sobre l'edat o filiació del titular del document, practicades a instància del Ministeri Fiscal o per altra autoritat judicial, administrativa o diplomàtica espanyola.
- e) Sigui patent, evident i sense dubte la falta de correspondència entre les dades incorporades al document públic estranger i l'aparença física de l'interessat.
- f) Contradiguin substancialment les dades i circumstàncies al·legades pel portador del document.
- g) Incorporin dades inversemblants.

L'apartat sisè conclou que si concorre qualsevol de les circumstàncies anteriors es considerarà que l'estranger es troba indocumentat.

Per tant, el Fiscal encarregat de la tramitació de l'expedient de la determinació de l'edat, ha de realitzar una valoració del conjunt dels indicis concurrents per concloure si en el cas examinat es pot afirmar racionalment, segons les regles de la lògica i les màximes d'experiència, que es troba indocumentat i que per tant, és procedent realitzar una prova mèdica.⁵³

Ara bé, tant les raons que han implicat l'ordenació de les proves mèdiques, com la valoració de l'informe facultatiu s'han de fer constar en el Decret, per evitar que pugui ser qualificat d'arbitrari. És important destacar que aquest decret de determinació de l'edat pel Fiscal no té caràcter definitiu,

⁵² Cfr. Boletín Oficial del Estado. Resolució de 13 d'octubre de 2014, de la Subsecretaria, per la que es pública l'Acord per l'aprovació del Protocol Marc sobre determinades actuacions en relació amb els Menors Estrangers No Acompanyats [en línia]. <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10515> Pàg. 83901. [Última consulta: 25/04/2017]. *Op. Cit.*

⁵³ Vid. CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch. Pàg. 60 i 61. [Última consulta: 10/05/2017]. *Op. Cit.*

sinó que té caràcter simplement provisional. Això implica, que podrà ser modificat tant per un jutge com pel propi Fiscal.⁵⁴

En el punt quart de l'apartat tercer del Capítol V senyala que:

“Les peticions d'incoació d'un expedient de determinació de l'edat d'un estranger hauran d'anar acompanyades, d'una exposició raonada en la que es relacionin les circumstàncies de la localització de l'afectat, motius que fan dubtar sobre la seva minoria d'edat i, en cas d'existir documentació genuïna del menor expedida per autoritats estrangeres, dels concrets indicis de sospita sobre la seva fiabilitat i versemblança”⁵⁵.

Així doncs, s'allunya, per tant, de la justificació altament raonada, del judici de proporcionalitat i de la ponderació de les raons per les que es considera que el document no és fiable, tal i com exigeix la doctrina del TS.⁵⁶

Per altra banda, s'introdueix un nou apartat a l'art. 12 de la LOPJM, l'apartat 4:

“Cuando no pueda ser establecida la mayoría de edad de una persona, será considerada menor de edad a los efectos de lo previsto en esta ley, en tanto se determina su edad. A tal efecto, el Fiscal deberá realizar un juicio de proporcionalidad que pondere adecuadamente las razones por las que se considera que el pasaporte o documento equivalente de identidad presentado, en su caso, no es fiable. La realización de pruebas médicas para la determinación de la edad de los menores se someterá al principio de celeridad, exigirá el previo consentimiento informado del afectado y se llevará a cabo con respecto a su dignidad y sin que suponga un riesgo para su salud, no pudiendo aplicarse indiscriminadamente, especialmente si son evasivas.”

Aquesta modificació, actualment vigent, sembla que respecta la doctrina jurisprudencial del TS. Però, segueix deixant a l'arbitri de la Fiscalia la decisió final de sotmetre a una persona estrangera a proves de determinació de l'edat. Tot i que ara, prèviament, si que s'exigeix un judici de proporcionalitat.⁵⁷

En relació als problemes que genera la determinació de l'edat mitjançant proves mèdiques dels MENA documentats vàlidament, però que porten a confusió per la seva condició física, la STS

⁵⁴ Vid. CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch. Pàg. 60 i 61. [Última consulta: 10/05/2017]. *Op. Cit.*

⁵⁵ Cfr. Boletín Oficial del Estado. Resolució de 13 d'octubre de 2014, de la Subsecretaria, per la que es pública l'Acord per l'aprovació del Protocol Marc sobre determinades actuacions en relació amb els Menors Estrangers No Acompanyats [en línia]. <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10515> Pàg. 83901. [Última consulta: 25/04/2017]. *Op. Cit.*

⁵⁶ *Ibid.*, pàg. 61.

⁵⁷ Vid. CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch. Pàg. 63. [Última consulta 10/05/2017]. *Op. Cit.*

720/2016 declara la ineficàcia de la sentència recorreguda, que determinava la minoria d'edat del demandant. Explica així que no hi havia motius suficients per realitzar les esmentades proves, ja que el passaport del menor era considerat vàlidament expedit pel seu país d'origen. I, finalment, reitera la doctrina jurisprudencial exposada anteriorment, de les Sentències 453/2014, de 23 de setembre, i 452/2014, de 24 de setembre.⁵⁸

D'altra banda, la Delegació d'ACNUR a Espanya, en una de les seves publicacions: “Menores no acompañados y la protección del asilo”, estableix que les proves de determinació de l'edat només s'haurien de dur a terme com a **últim recurs**, quan existeixin motius per tenir seriosos dubtes sobre l'edat, i quan altres mètodes, com entrevistes o temptatives de reunir evidències documentals, no hagin estat suficients per establir l'edat de la persona.⁵⁹

3.2. Procediment i tècniques per la determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats

Per poder realitzar les proves de determinació de l'edat, la Dra. Elena Martínez explica que:

“Un cop un presumpte menor estranger és localitzat per haver comès un delictes o per no portar documentació que l'identifiqui, aquest es troba sota la custòdia de la DGAI. Aleshores ens truquen per dur a terme un informe preliminar físic⁶⁰ i una entrevista personal bàsica⁶¹”.

Afegeix que, aquesta entrevista personal la porten a terme ells mateixos. Analitzats els primers paràmetres:

“Utilitzem l'escala de Tanner – una valoració de la maduració sexual a través del desenvolupament físic d'aquests adolescents – per fer una valoració més precisa i informar al Fiscal”. Precisa que: *“nosaltres com a metges forenses no obliguem a ningú a sotmetre's a aquestes proves de determinació de l'edat”.*

S'admet comunament que no hi ha un mètode en l'actualitat amb el que es pugui determinar l'edat exacta d'una persona. El que es fa és aplicar el benefici del dubte i reconèixer un marge d'error. En particular, si l'edat que afirma tenir un nen està inclosa en l'interval determinat per l'avaluació

⁵⁸ Vid. Sentència del Tribunal Suprem 720/2016 (Sala Civil, secció 1a), d'1 de desembre de 2016 (recurs 2213/2014) [en línia]. <<https://supremo.vlex.es/vid/655135841>>. [Última consulta: 27/12/2017].

⁵⁹ Vid. UNHCR ACNUR. La Agencia de la ONU para los Refugiados. Comité español. *Menores no acompañados y la protección del asilo*. [en línia]. <http://www.acnur.es/PDF/acnur_menores_no_acompanados2012_20120705171911.pdf>. Punt 5è. Pàg. 6. [Última consulta: 15/11/2017].

⁶⁰ La Dra. Elena Martínez aclareix que *“l'avaluació física consisteix en pesar i mesurar al jove, fer-li un estudi de dentició i, repassar la seva història clínica i fer una exploració física bàsica”.*

⁶¹ També especifica la Dra. Martínez que aquesta entrevista està enfocada a conèixer els seus orígens i la seva situació actual.

realitzada, respon al principi del interès superior del nen i encaixa en el benefici del dubte, aleshores s'hauria d'acceptar l'edat dita pel menor.⁶²

Com que cap mètode o combinació de mètodes permet saber amb exactitud l'edat d'una persona i cada un d'ells té les seves avantatges i inconvenients, es va decidir que, en lloc de promoure un mètode o combinació de mètodes concreta, seria més útil que els Estats membres disposessin d'una visió general dels mateixos. Cal tenir en compte, però, que una de les causes de la diversitat de pràctiques són les pròpies legislacions nacionals, que estableixen el marc per mètodes i enfocaments corresponents.⁶³

Una manera de millorar la fiabilitat dels processos de determinació de l'edat és oferir la possibilitat d'aplicar varis mètodes, de manera que la decisió es basi en un ventall ampli de proves. La decisió sobre la realització d'unes proves o altres ha de tenir com a objectiu la millora de l'exactitud global com a fruit de la consideració d'una sèrie de factors i proves, entre els quals s'ha d'incloure: factors físics, psicològics, de desenvolupament, del entorn i culturals. L'avaluació ha de ser realitzada per professionals degudament capacitats: treballadors socials, pediatres, metges, radiòlegs, psicòlegs o altres persones amb els coneixements tècnics adequats en el camp del desenvolupament infantil.⁶⁴

A partir de la informació disponible s'ha aplicat a cada mètode l'anàlisi DAFO (debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats). L'anàlisi DAFO és una tècnica basada en l'ús d'un marc senzill però útil que permet identificar les fortaleces, posar de relleu les debilitats, identificar i superar les amenaces i identificar les possibles oportunitats. Les fortaleces i debilitats es basen, sovint, en factors que són interns del mètode, mentre que les oportunitats i les amenaces es refereixen, en general, a factors externs.⁶⁵

⁶² Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 24. [Última consulta: 03/01/2018].

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 25. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

Els mètodes que s'exposen a continuació són els més utilitzats en l'actualitat:

3.2.1. Mètodes no mèdics

3.2.1.1. Entrevista (per determinació de l'edat)⁶⁶

Aquest mètode es basa en la recollida i l'anàlisi de la informació facilitada pel sol·licitant l'edat del qual s'intenta determinar. Pot ser aplicat per diferents professionals dedicats a l'àmbit dels MENA.⁶⁷

3.2.1.2. Examen de proves documentals⁶⁸

Aquest mètode es basa en l'anàlisi de la documentació existent sobre la data de naixement declarada pel sol·licitant. A més dels documents i les proves aportades pel sol·licitant, es poden obtenir proves documentals d'altres fonts: visats, base de dades Eurodac⁶⁹, sol·licituds de permisos d'entrada, butlletins escolars, informes hospitalaris, etc.⁷⁰

3.2.1.3. Estimacions basades en l'aspecte físic i el comportament⁷¹

⁶⁶ Per més informació mirar Annex 4.

⁶⁷ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 25. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁶⁸ Per més informació mirar Annex 5.

⁶⁹ El Reglament Eurodac estableix una base de dades d'empremtes digitals d'asil de la UE. Quan algú sol·licita asil, independentment de la seva ubicació a la UE, les seves empremtes dactilars es transmeten al sistema central EURODAC.

Vid. European Commission. Migration and Home Affairs. Identification of applicants (EURODAC) [en línia]. <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en>. [Última consulta: 30/12/2017].

⁷⁰ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 27. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁷¹ Per més informació mirar Annex 6.

Consisteix en realitzar una estimació i valoració visual i conductual de la persona per determinar la seva edat. En relació amb el primer aspecte, és el funcionari d'immigració/asil el que acostuma a fer una estimació de l'edat a partir de l'aspecte de la persona.⁷²

3.2.2. Mètodes mèdics

3.2.2.1. Observació dental⁷³

Aquest mètode consisteix en la realització d'una inspecció visual per determinar la maduresa de les dents i no comprèn la utilització de radiografies. Com el desenvolupament no es correspon amb precisió amb l'edat cronològica, aquest mètode estableix una escala de possibles edats. Un odontòleg degudament format compara el desenvolupament de les dents en un conjunt d'etapes de desenvolupament descrites en unes taules o amb una valors de referència. Les etapes predefinides es presenten com a exemples de radiografies, gràfics i/o descripcions escrites. Els estudis solen comprendre el desenvolupament de les dents en el grup d'edat de 3 a 16 anys i el dels queixals del seny en el grup d'edat de 15 a 23 anys.⁷⁴

3.2.2.2. Avaluació del desenvolupament físic per un pediatra⁷⁵

L'avaluació del desenvolupament físic per un pediatra correspon la determinació de l'alçada, el pes i la classificació de la pell, comparats amb els diversos individus o poblacions en relació amb un conjunt de valors de referència. A més, s'ha de fer una exploració física general per descriure qualsevol signe de trastorns que puguin interferir amb l'índex de la maduresa.⁷⁶

⁷² Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 28. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁷³ Per més informació mirar Annex 7.

⁷⁴ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 29. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁷⁵ Per més informació mirar Annex 8.

⁷⁶ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 31. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

3.2.2.3. Entrevistes/proves psicològiques⁷⁷

Amb aquest mètode es tracta d'avaluar la maduresa mental, més que física. Entre les tècniques aplicades figuren les valoracions cognitives i conductuals i l'estudi psicològic del menor per la determinació de la seva edat. El professional analitza diverses àrees de la vida de la persona. Per actuar amb eficàcia, la confiança entre avaluat i avaluador és essencial.⁷⁸

3.2.2.4. Examen de la maduresa sexual⁷⁹

Aquest mètode comprèn la mediació i avaluació dels signes visibles de maduresa sexual, a més a més se sol fer una exploració física i general per descriure qualsevol signe que pugui interferir en l'índex de maduresa. En els homes, l'exploració es basa en el desenvolupament del penis i testicles, el cabell púbic i axil·lar, el creixement de la barba i la prominència laríngia. En les dones, l'exploració se centra en el desenvolupament dels pits, del cabell púbic i axil·lar i la forma dels malucs. Com a mitjana, les dones arriben a la maduresa sexual plena als 16 anys, mentre que els homes, als 17 anys.⁸⁰

3.2.2.5. Radiografia

L'edat òssia es determina a partir de la fase de desenvolupament dels óssos. Amb aquesta perspectiva, s'estimen les etapes de desenvolupament atenent a la fusió i maduresa de determinats óssos. Els principals estudis radiogràfics són els referits al carpó, la clavícula i les dents i, tot i que molts Estats membres els utilitzen, no tots els apliquen de la mateixa manera i, sovint, els usen amb diferents combinacions i/o ordre. Aquestes diferències es deuen a que els procediments de

⁷⁷ Per més informació mirar Annex 9.

⁷⁸ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 32. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁷⁹ Per més informació mirar Annex 10.

⁸⁰ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 33. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

determinació de l'edat estan regulats en gran mesura, per la legislació nacional i evolucionen a través de la jurisprudència dels diferents països.⁸¹

3.2.2.5.1. Radiografia de la mà/canell⁸²

Per avaluar les radiografies de les mans s'utilitzen com a criteris la forma i la mida dels elements ossis i el grau d'ossificació. La imatge obtinguda es compara amb les imatges de referència de l'edat i el sexe pertinents (atles radiogràfics), amb la finalitat de determinar l'etapa de desenvolupament, o s'estableix el grau de maduresa d'ossos concrets (mètode individual), i tots dos es combinen per estimar la fase de maduresa de manera global. El desenvolupament ossi dels ossos de la mà es completa als 17 anys d'edat, en el cas de les dones, i als 18 anys, en el cas dels homes.⁸³

3.2.2.5.2. Radiografia clavicular⁸⁴

Aquest mètode implica l'avaluació de la fusió de la clavícula. Per ser catalogat com a adult, les dues clavícules de l'individu han de presentar un estat de fusió completa. Els sistemes tradicionals de classificació diferencien quatre etapes de desenvolupament. L'última etapa s'ha dividit, recentment, en dues etapes addicionals. Si la fusió és completa i s'observa una cicatriu, cal suposar, en el cas de les dones, que la persona té, com a mínim, 20 anys, i pels homes, 21 anys. La fusió total amb la desaparició de la cicatriu s'observa per primera vegada en tots dos sexes a l'edat de 16 anys, com a molt d'hora.⁸⁵

⁸¹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 34. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁸² Per més informació mirar Annex 11.

⁸³ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 34. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁸⁴ Per més informació mirar Annex 12.

⁸⁵ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 36. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

3.2.2.5.3. Radiografia dental ⁸⁶

Aquest mètode implica la realització d'una radiografia de les dents, coneguda com ortopantomografia. El desenvolupament ossi, pot mesurar-se, en efecte, atenent els canvis seqüencials en l'aplicació i l'estructura de les dents durant el desenvolupament. Entre els 16 i els 20 anys d'edat, totes les dents excepte els tercers molars, o els queixals del seny, es troben plenament formats i aquests últims presenten un ampli ventall d'etapes del desenvolupament de la corona i de l'arrel. Les etapes de desenvolupament de les corones i les arrels dentals s'interpreten per determinar l'edat dental mitjançant l'ús de les taules pertinents. L'edat cronològica es pot estimar com la mida de totes les "dents". S'han recollit dades de diverses poblacions i escales de grups d'edat.⁸⁷

3.2.2.5.4. Maluc (cresta ilíaca) ⁸⁸

L'edat òssia es pot determinar per l'aparició de certs óssos de la pelvis. En efecte, la posició dels óssos canvia a mesura que la persona s'aproxima a l'edat adulta. S'han definit 5 etapes al respecte. Les etapes 1 a 5 solen aparèixer dels 14 als 16 anys en el cas de les nenes i dels 15 al 18 en el cas dels nens.⁸⁹

Tot i les diferents proves de determinació de l'edat que es poden dur a terme, la Dra. Elena Martínez destaca que mai es podrà establir una data concreta: "*Mai podré dir l'edat biològica d'algú, amb les eines que existeixen avui en dia*". També diu que la valoració final es fa seguint els protocols internacionals, i que sempre s'acullen al "*límit inferior per beneficiar als menors*". A més, és molt important tenir present que "*l'etapa més complicada per determinar l'edat és fins que la persona "fa el canvi", per exemple, en les noies, fins que tenen la menstruació*".

⁸⁶ Per a més informació mirar Annex 13.

⁸⁷ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia].

<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 38. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁸⁸ Per a més informació mirar Annex 14.

⁸⁹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia].

<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 41. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

3.3. Situació comparada dels mètodes utilitzats a Espanya, Regne Unit, Itàlia i França

Un cop explicats cada un dels mètodes més utilitzats en l'actualitat arreu d'Europa, presento una taula comparativa dels mecanismes exposats anteriorment i que es duen a terme a Espanya, Regne Unit, Itàlia i França. D'aquesta manera es pot veure com no tots els Estats segueixen les mateixes pautes per dur a terme la determinació d'edat dels menors que arriben a cadascun d'aquests països.

MÈTODES QUE S'UTILITZEN	ESPANYA	REGNE UNIT	ITÀLIA	FRANÇA
MÈTODES NO MÈDICS				
Entrevista per la determinació de l'edat	X	X	X	X
Examen de proves documentals	X	X	X	X
Avaluació dels serveis socials		X		
Estimacions basades en l'aspecte físic		X		
Altres		X		
MÈTODES MÈDICS				
Observació dental			X	
Avaluació del desenvolupament físic per un pediatra				
Entrevistes/proves psicològiques				X
Examen de la maduresa sexual				
Radiografia de la mà/canell	X		X	X
Radiografia clavicular			X	X
Radiografia dental			X	X
Malucs				
Altres				

Taula 1. Quadre comparatiu dels mètodes que s'utilitzen a Espanya, Regne Unit, Itàlia i França.⁹⁰

Gràcies a aquesta taula, podem veure com en tots els països escollits hi ha un consens absolut respecte els dos primers mètodes no mèdics, en relació a l'entrevista i l'examen de les proves documentals de les que disposin els menors. Pel que fa a la resta de proves podem extreure el següent:

⁹⁰ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 88-89. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

3.3.1. Espanya

Realitzades les dues proves de caràcter no mèdic, i entenen de tot el que s'ha anat presentant anteriorment, que amb tan sols aquests mètodes no es pot dur a terme la determinació de l'edat d'una persona, es realitza la radiografia de la mà o el canell, considerada com a prova objectiva i que disposa de dades contrastades.

Cal afegir, que tal i com exposa la Dra. Martínez, s'afegeix a la prova anterior també l'ortopantografia, i que *“si tots dos resultats coincideixen, la valoració té molts números de ser certa”*. Ara bé, si aquestes dues proves no estableixen el mateix, *“es pot arribar a fer una tercera prova, un TAC esternoclavicular que determinarà al 100% si és menor o major d'edat.”*

Pel que fa als metges forenses, la Dra. Elena Martínez assegura que *“és absurd”* pensar que es pot determinar l'edat d'una persona mitjançant entrevistes de caràcter social i intel·lectual. Es desconfia plenament d'una determinació de l'edat única i exclusivament amb mètodes no mèdics.

En relació a les persones enquestades, no coneixedores de la matèria, creuen que una possible combinació de mètodes mèdics i no mèdics seria més eficient i concret en la correcta determinació de l'edat del menor immigrant que arriba a Espanya.

3.3.2. Regne Unit

En aquest cas, resulta molt interessant veure com es porten a terme tots els tipus de mètodes considerats no mèdics, com són les entrevistes, l'examen de les proves documentals, l'avaluació pels serveis socials, estimacions basades en aspectes físics o d'altres.

El Regne Unit no remet a les persones als Serveis Socials per valorar si es posa en dubte que el sol·licitant d'asil sigui menor i existeixen escasses o nul·les proves que recolzin l'edat que afirma tenir i el seu aspecte físic/conducta suggereixen encaridament que tenen més de 18 anys d'edat. En aquestes circumstàncies, el sol·licitant és tractat pel Ministeri de l'Interior com un adult. S'ha d'analitzar curosament, de manera independent per part de dos funcionaris competents, per avaluar si un sol·licitant s'emmarca dins d'aquesta categoria, ja que aleshores se sotmetria als processos que corresponen a les persones adultes. Es notifica al sol·licitant aquest fet i que es pot dirigir als Serveis Socials per sotmetre's a un procediment per la determinació de l'edat. Si el Ministeri de

l'Interior rep noves proves pertinents, s'haurà de revisar la decisió de tractar al sol·licitant com un adult.⁹¹

3.3.3. Itàlia

Per altra banda, la bota d'Europa, a més de les proves no mèdiques que porten a terme els 4 països, també porta a terme una combinació de 4 proves mèdiques: l'observació dental, la radiografia de la mà/canell, la radiografia clavicular i la radiografia dental. Amb tots aquests mètodes mèdics es pot extreure que, en primer lloc, les dents es desenvolupen seguint uns patrons inequívocs en determinades escales d'edat, i a més a més, no resulta afectat per l'origen ètnic ni la nutrició. En segon lloc, pel que fa a la radiografia de la mà, aquesta també determina escales d'edat, proporcionant proves d'utilitat sobre l'edat probable, sempre que l'individu es trobi dins dels paràmetres d'estudis de referència. En quant a la radiografia clavicular, el marge d'error es troba sobre el 2,5%, és a dir, molt escàs. Per últim, existeix un marge clar d'error en la radiografia dental, les úniques dents que es poden utilitzar com a indicador de si algú és un adult o no, són els tercers molars que, degut a factors genètics i ambientals, poden aparèixer en qualsevol moment entre els 16 i els 25 anys d'edat.⁹²

3.3.4. França

Per acabar, el cas d'aquest últim país també es diferencia de la resta per la utilització d'un mètode que no usa cap dels altres. A part de tots els que fa servir Itàlia (excepte l'observació dental), se'n destaca la realització de les entrevistes/proves psicològiques, consistents en valorar la maduresa cognitiva, psicològica i el desenvolupament de la persona com a gran indicador de l'edat, a més, es tenen en compte la trajectòria vital i les experiències personals. Per contra, a falta d'un estudi comprovat científicament de la seva validesa, no es pot determinar amb exactitud quin és el marge d'error.

⁹¹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 88. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

⁹² Vid. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 30-40. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

4. LES GARANTIES DELS MENORS ESTRANGERS EN EL PROCEDIMENT D'AVUACIÓ DE L'EDAT

4.1. Garanties generals establertes per la Convenció dels Drets de l'Infant

La CDI fa especial referència a quatre principis fonamentals, que es desenvolupen a l'Observació General nº 6 i que inclouen un conjunt de drets i garanties que es vinculen directament als MENA, no directament relacionats amb les proves de determinació de l'edat, però que també s'han de respectar a l'hora de realitzar aquestes. Són: el principi a la no discriminació (art. 2), el interès superior del menor (art. 3), el dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament (art. 6) i el dret de participació (art. 12). Aquests principis es manifesten a l'ordenament jurídic espanyol i català gràcies a la ratificació de la normativa internacional i de la CDI per l'Estat espanyol.⁹³

En primer lloc, cal destacar el principi a la no discriminació (art. 2) com a un dels valors fonamentals de la UE, la discriminació cap a qualsevol persona és una seria violació dels drets humans. Es tracta d'una manifestació del principi d'igualtat que implica que tots els menors han de tenir les mateixes oportunitats sense que se'ls pugui establir cap tipus de discriminació per raó de la seva nacionalitat, sexe, raça, idioma, religió, origen ètnic, discapacitat, etc. Per tant, els MENA hauran de rebre el mateix tracte que els menors nacionals en els Estats d'acollida i que la seva condició com a menors sigui més important que la consideració com a immigrants. Però, cal aclarir que, el dret a la no discriminació no significa que tots els nens han de ser tractats de la mateixa manera, sinó que poden existir, en alguns casos, tractament preferencial o l'anomenada discriminació positiva que podrien ser necessaris en la restitució del balanç entre les oportunitats, els drets i la protecció oferta als nens.⁹⁴

L'Observació General nº 6 estableix que la no discriminació s'ha d'aplicar a tots els aspectes del tracte amb el MENA. També aclareix que les mesures de policia o d'altre caràcter amb referència a l'ordre públic només seran admissibles si s'ajusten a la llei i s'apliquen de forma individualitzada

⁹³ Vid. UNICEF. *Derechos de los niños* [en línia] <<https://www.unicef.es/causas/derechos-infancia>>. [Última consulta: 28/11/2017].

⁹⁴ Vid. HUMANIUM. *No discriminación. El derecho de los niños a la no discriminación* [en línia]. <<https://www.humanium.org/es/no-discriminacion/>>. [Última consulta: 29/22/2017].

i proporcionada.⁹⁵

Per un costat, a l'ordenament jurídic espanyol, el principi de no discriminació es manifesta a l'art. 3 de la LOPJM⁹⁶, on es diu que els menors gaudiran dels drets garantits en l'ordenament jurídic, la CE i els Tractats Internacionals, en especial, la CDI, sense cap discriminació. Per l'altre costat, a Catalunya, la LDOIA (a l'art. 4)⁹⁷ reconeix el principi de no discriminació de la mateixa manera que la LOPJM, en relació amb els instruments jurídics internacionals, i concreta l'obligació dels poders públics de garantir el principi d'igualtat entre nens i adolescents.

En segon lloc, la CDI estableix que la consideració principal en totes les decisions i actuacions que s'adopten en relació amb menors d'edat s'han de fonamentar en el principi del interès superior del menor (art. 3). Val a dir, que aquest principi se'l considera com un concepte jurídic indeterminat respecte del qual cabrien diverses interpretacions. Suposa un principi general que ha de presidir qualsevol interpretació i decisió que afecti a un menor, que es comprèn des de la concepció del menor com a persona/subjecte i no simplement com un objecte de dret.⁹⁸

L'Observació General nº 6 estableix en termes generals com han de procedir els Estats per determinar aquest interès del menor. S'exigeix que els Estats documentin la determinació del interès superior del menor i que es respecti en tots els moments del seu trajecte migratori.⁹⁹

⁹⁵ *Vid.* Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del l'Infant, de 1 de setembre de 2005, relativa als tracte dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Pàg. 8; paràgraf 18. [Última consulta: 29/11/2017]. *Op. Cit.*

⁹⁶ *Cfr.* Espanya. Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor (BOE, núm 15) [en línia] <<https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-1069-consolidado.pdf>>. Pàg. 8. [Última consulta: 29/11/2017].

⁹⁷ *Vid.* Catalunya. Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. (DOGC, núm. 5641). [en línia]. <http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=553898&action=fitxa>. [Última consulta; 29/11/2017].

⁹⁸ *Cfr.* ANÓN CALVETE, Juan. *Interés del menor*. El Derecho. [en línia] <http://www.elderecho.com/tribuna/civil/Interes-menor_11_865180001.html>. [Última consulta: 29/11/2017].

⁹⁹ *Vid.* Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del l'Infant, de 1 de setembre de 2005, relativa als tracte dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Pàg. 8; paràgraf 19. [Última consulta: 29/11/2017]. *Op. Cit.*

En tercer lloc, es troba el dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament (art. 6), respecte el qual els Estats han d'assegurar la protecció dels menors en front dels riscos als que es veuen exposats. En els MENA s'acostuma a veure la vulneració d'aquest principi en temes de tràfic d'éssers humans i la violència o l'explotació sexual.¹⁰⁰

A l'ordenament jurídic espanyol, en matèria de MENA, aquest principi es concreta en establir la protecció jurídica del menor en aquells casos en els que està desemparat. A més, es preveuen mesures de protecció davant qualsevol forma de maltractament, que inclouen mesures preventives per part dels poders públics.¹⁰¹

En quart i últim lloc, s'estableix el dret a participació (art. 12) que comprèn el dret de ser degudament informat i escoltat, i a expressar la seva opinió lliurement. Els Estats estan obligats a establir les mesures necessàries perquè es faciliti la participació del menor no acompanyat i a que les opinions del menor han de ser no tan sols consultades sinó tingudes en compte a l'hora de prendre decisions que afectin a la seva esfera personal.¹⁰²

A Espanya, la LOPJM conté preceptes vinculats al respecte: els arts. 5 (dret a la informació), 7 (dret de participació, associació i reunió), 8 (llibertat d'expressió) i 9 (dret a ser escoltat).¹⁰³ Però el fet que estiguin aquests drets establerts en la legislació espanyola, no garanteix la plena observació dels seus interessos, ja que s'haurà de tenir en compte l'informe del Ministeri Fiscal i de l'entitat tutelar perquè l'Administració de l'Estat resolgui el problema plantejat.

¹⁰⁰ *Vid.* Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del l'Infant, de 1 de setembre de 2005, relativa als tractes dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Pàg. 9; paràgraf 23. [Última consulta: 29/11/2017]. *Op. Cit.*

¹⁰¹ *Vid.* Catalunya. Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. (DOGC, núm. 5641). [en línia]. <http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=553898&action=fitxa>. [Última consulta: 29/11/2017].

¹⁰² *Vid.* Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del l'Infant, de 1 de setembre de 2005, relativa als tractes dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>. Pàg. 9; paràgraf 25. [Última consulta: 29/11/2017]. *Op. Cit.*

¹⁰³ *Vid.* Espanya. Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor (BOE, núm. 15) [en línia] <<https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-1069-consolidado.pdf>>. [Última consulta: 29/11/2017].

A Catalunya, la LDOIA estableix la legitimació del menor per impugnar les resolucions administratives i judicials que l'afectin, i podran fer-ho ells mateixos o bé mitjançant representants legals, el que seria més apropiat en quant a la seva minoria (art. 17).¹⁰⁴

4.2. Garanties mèdiques

Per començar, es considera fonamental que aquestes proves que es duen a terme es practiquin en condicions mèdiques adequades. L'art. 35 de la LOEX estableix que les institucions sanitàries han de col·laborar en la determinació de l'edat, però com no determina quines institucions sanitàries haurien de fer-se'n càrrec, es desplega un ampli ventall i un considerable marge d'actuació, que permet accedir al centre mèdic que es consideri més idoni per realitzar les proves de manera immediata i en condicions de plena fiabilitat. Per garantir la qualitat del procés s'estableix que les proves de determinació de l'edat s'han de practicar en centres sanitaris de la xarxa pública de sanitat o centres privats o en les dependències del IML. En aquest sentit, el Grup de Treball sobre Determinació Forense de l'Edat dels Menors Estrangers No Acompanyats afegeix en el seu document de conclusions que:

*“Per la realització dels exàmens complementaris radiològics, s’han d’establir els oportuns convenis amb establiments públics o privats que permetin la seva realització en condicions tècniques adequades, i tenint en compte l’impacte que aquests exàmens suposen sobre el funcionament normal dels serveis esmentats”.*¹⁰⁵

Per garantir aquesta qualitat del procés, també és convenient que les proves mèdiques de determinació de l'edat siguin practicades per professionals amb formació específica. Els IML han d'assignar facultatius experts per realitzar de forma centralitzada aquest tipus d'exàmens.¹⁰⁶

4.3. Garanties jurídiques

El procediment de determinació de l'edat s'ha de dur a terme atorgant plenes garanties jurídiques als presumptes menors en relació amb el compliment dels seus drets, i les actuacions dels diferents organismes públics que intervenen han d'estar inspirats i fonamentats en el interès superior del

¹⁰⁴ Vid. Catalunya. Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. (DOGC, núm. 5641). [en línia]. <http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=553898&action=fitxa>. [Última consulta; 29/11/2017]. *Op. Cit.*

¹⁰⁵ *Íbid.* Pàg. 16.

¹⁰⁶ *Íbid.*

menor, recollit a l'art. 3 de la CDI¹⁰⁷ de les Nacions Unides i a l'art. 5 de la LDOIA.¹⁰⁸

En aquest sentit és precís referir-se, en primer lloc, al dret dels presumptes menors a ser informats i escoltats adequadament al llarg del procés de determinació de l'edat (art. 12 i 14 CDI¹⁰⁹). Per exemple, les proves de determinació de l'edat s'han de practicar amb el necessari consentiment del presumpte menor, el qual ha d'estar informat sobre el procediment i les seves conseqüències, tant de la pràctica com de la negativa a sotmetre's a les proves.¹¹⁰

En aquest procés d'informació, com el menor ha d'estar convenientment informat, en el cas que el menor no es comuniqui en un idioma que l'examinador o els examinadors coneguin, serà necessària la presència d'un traductor o intèrpret.¹¹¹

És precís recordar que la determinació de la majoria d'edat té implicacions legals transcendentals per la vida d'aquests joves estrangers no acompanyats, i que la seva presa de decisions pot requerir una orientació jurídica que escapa de les competències del Ministeri Fiscal. Per tant, el dret a ser informat i escoltat exigeix que la seva audiència es porti a terme amb les garanties degudes i amb l'assessorament professional que vetllarà pel respecte dels seus drets i els seus interessos.¹¹²

El procediment de determinació de l'edat preveu que el Ministeri Fiscal atorgui un període d'al·legacions, abans de fer efectiu el decret de Fiscalia corresponent, que difícilment pot ser portat sense assistència lletrada. A més, aquesta garantia del dret de defensa consistent en el dret de formular al·legacions ha d'estar notificat per escrit a la persona interessada, juntament amb el

¹⁰⁷ Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989, adoptada per l'Assemblea general de les Nacions Unides [en línia]. <<http://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>>. [Última consulta: 28/11/2017].

¹⁰⁸ Cfr. Catalunya. Resolució sobre el procés de determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats. Síndic de Greuges. El defensor de les persones [en línia] <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2996/RESOLUCIÓ%20SOBRE%20EL%20Proceso%20determinacion_revisa_da%20sinnombres_prensa_cast.pdf>. Pàg. 12. [Última consulta: 28/11/2017].

¹⁰⁹ Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989, adoptada per l'Assemblea general de les Nacions Unides [en línia]. <<http://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>>. [Última consulta: 28/11/2017]. *Op. Cit.*

¹¹⁰ Cfr. Catalunya. Resolució sobre el procés de determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats. Síndic de Greuges. El defensor de les persones [en línia] <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2996/RESOLUCIÓ%20SOBRE%20EL%20Proceso%20determinacion_revisa_da%20sinnombres_prensa_cast.pdf>. Pàg. 13. [Última consulta: 28/11/2017]. *Op. Cit.*

¹¹¹ *Íbid.*

¹¹² *Íbid.* Pàg. 14.

resultat de les proves.¹¹³

Totes les garanties jurídiques que s'ofereixen a Espanya es veuen reflectides en el quadre que hi ha a continuació, i comparant amb els demès països seleccionats, es pot observar com tampoc no tots els països de la UE atorguen els mateixos drets i garanties pels MENA que arriben als diferents destins.

¹¹³ *Cfr.* Catalunya. Resolució sobre el procés de determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats. Sindic de Greuges. El defensor de les persones [en línia] <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2996/RESOLUCIÓ%20SOBRE%20EL%20Proceso%20determinacion_revisa_da%20sin nombres_prensa_cast.pdf>. Pàg. 14. [Última consulta: 28/11/2017]. *Op. Cit.*

GARANTIES JURÍDIQUES	ESPANYA	REGNE UNIT	ITÀLIA	FRANÇA
Consentiment informat obtingut abans de l'avaluació	X	X	X	X
Sol·licitant informat dels motius de l'avaluació	X	X	X	X
Sol·licitant informat sobre les conseqüències per la salut dels procediments utilitzats	X		X	X
Sol·licitant informat sobre les conseqüències i probables resultats de l'avaluació	X	X	X	
Altres vies explorades abans de recórrer els exàmens de determinació de l'edat		X		X
Benefici del dubte fet extensiu a favor del sol·licitant		X	X	X
Possibilitat que el sol·licitant es negui a sotmetre's a la determinació de l'edat	X	X	X	
La negativa de sotmetre's a l'avaluació mèdica de l'edat no es tradueix en la qualificació automàtica de persona adulta			X	
El sol·licitant ha rebut el recolzament d'una persona imparcial durant el procediment		X		
El sol·licitant ha estat informat dels resultats en un llenguatge que entén	X	X	X	X
Se li ha notificat el seu dret a recórrer mitjançant apel·lació/opcions de recusació	X	X	X	
El resultat individual pendent li confereix el tracte de menor	X	X	X	X

Taula 2. Quadre comparatiu de les garanties que es donen a Espanya, Regne Unit, Itàlia i França.¹¹⁴

¹¹⁴ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 86-87. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

CONCLUSIONS

Amb l'elaboració d'aquest treball he volgut conèixer i entendre el per què hi ha tanta problemàtica amb les persones immigrants, concretament amb els nens i nenes que arriben a Espanya des d'altres països, la majoria de vegades sense documentació ni cap referent adult que pugui vetllar per ells.

L'anàlisi teòric m'ha permès veure que tot i tenint tota la legislació espanyola, europea i internacional i la jurisprudència en relació als procediments de determinació de l'edat, a la pràctica no s'acaben de respectar els aspectes previs a concloure que és necessària la realització de l'avaluació de l'edat ni les garanties ni els principis que regeixen al Dret espanyol.

Així doncs, després d'analitzar la situació dels MENA, puc arribar a les següents conclusions:

- I. Es tracta d'un fenomen que ha anat evolucionant al llarg de tota la història de la humanitat, i que, lamentablement, per les diferents guerres que existeixen a ple Segle XXI a molts països del món, els confrontaments del poble contra el poder de l'Estat, les màfies que treballen amb la prostitució o el tràfic de menors, etc., s'ha vist cada cop més accentuat aquest desplaçament, majoritàriament il·legal de milers d'infants en busca d'una vida millor i on no se'ls vegin violats els seus drets com a persones.
- II. L'existència del Registre de Menors Estrangers No Acompanyats està molt ben plantejada, però molt mal portada a la pràctica. Tenir un control de tots els menors que arriben sols a Espanya és un dels grans objectius que hauria de tenir l'Estat, i del qual sembla que no se n'acabi de preocupar del tot. Defensen el bon funcionament del RMENA quan, ni tan sols s'arriba a tenir la realitat reflectida. Tot i la dificultat existent en aquest tipus de control, s'hauria d'estudiar i buscar la manera de fer efectiva aquesta eina tan interessant. Només així es podria garantir, amb una gran certesa, l'assistència de tots o gran part dels MENA que arriben.
- III. Pel que fa a la presumpció de la minoria d'edat se'n desprèn el respecte per aquesta creença que la persona que arriba és menor d'edat fins que no es determina el contrari, no obstant això, no es té en compte allò que diu l'infant respecte la seva pròpia edat, excepte si un cop realitzades les proves, s'estima una edat entre, per exemple, 16 i 18 anys i el menor deia

que tenia 17 anys. Fins i tot, si la persona no vol sotmetre's a les proves d'avaluació de l'edat pot arribar a ser obligada pel Ministeri Fiscal o, simplement, pel fet de tenir aspecte físic de major d'edat, se'l considerarà com a tal, com a conseqüència d'haver-se negat a fer-se les proves d'identificació de l'edat.

- IV. En relació als efectes que genera la determinació de la minoria d'edat considero que estan ben plantejats, ja que es tenen presents tots els drets que tindria un menor espanyol a Espanya, però existeix molt poca flexibilitat i rapidesa en la tramitació de l'autorització de residència i treball que se'ls hauria de facilitar un cop quedessin sota la tutela de l'Administració Pública. Això implica moltes vegades, que el menor que ha estat tutelat pel poder públic de l'Estat, un cop compleixi la majoria d'edat, quedi, de nou, desemparat i sense cap document que l'autoritzi a treballar ni a viure físicament en un pis de lloguer o amb una hipoteca, fet que pot arribar a significar l'expulsió del país.
- V. El TS en cassació ha assentat jurisprudència mitjançant diverses sentències decretant la necessitat d'un judici de proporcionalitat previ a la sol·licitud de la realització de les proves de determinació de l'edat, com a requisit per evitar que una persona que tingui un document d'identitat vàlid que l'acrediti com a menor d'edat pugui ser enviada directament a la realització d'aquestes proves. Per altra banda, ACNUR defensa que les proves de determinació de l'edat s'haurien de dur a terme com a últim recurs, quan realment, si no és a partir de les proves mèdiques no es podrà establir l'edat al nen o nena. Però a Espanya no es respecten aquests requisits, i amb una breu exposició de motius pel qual s'ha de realitzar aquestes proves als infants, es porten a terme.
- VI. Avui en dia, a nivell europeu, els procediments utilitzats es poden dividir en mèdics i no mèdics, considerant, però, els no mèdics majoritàriament insuficients per una correcta determinació de l'edat, i per això, la gran part dels països europeus, a part de dur a terme una entrevista i l'anàlisi dels documents que porti amb ell el menor, combinen una sèrie de mètodes que necessiten l'ús de Rajos X, per valorar l'etapa òssia en la que es troba la

persona i d'aquesta manera poder apropar-se d'una manera més concreta a l'edat del menor. Però això, alhora és contraproductiu pel menor, ja que en molt poc temps es veu sotmès a un gran percentatge de Rajos X, podent provocar a la llarga problemes als óssos. És per això que s'estan duent a terme estudis sobre com determinar l'edat d'una persona sense haver-li d'aplicar tant grau de ionitzant. Però per poder presumir d'un estudi de confiança, es necessita molt de temps i molt diners, que ara per ara no se'n destinen per aquests temes.

VII. La gran quantitat de garanties que se'n poden oferir consisteix en la recerca del millor tracte per la persona que ha de passar per aquest tipus de proves. És per això, que si algun país les complís totes, seria el més respectuós amb el dret i les llibertats d'aquests menors. Però, per desgràcia, en l'estudi comparat realitzat es pot observar com no hi ha cap país que les compleixi totes ni les garanteixi plenament a aquest col·lectiu tan vulnerable. A més a més, no tots els països compleixen les mateixes, sinó que cada un dels analitzats en garanteix les que creu necessàries, i aquesta diferenciació pot arribar a suposar un tracte desigual del MENA en funció d'on s'hi trobi, i per tant, pot acabar ocasionant un perjudici pel menor, només pel simple fet d'arribar a un país que a un altre.

VIII. Realitzada i analitzada l'enquesta es poden extreure varies conclusions. Per començar, el gran desconeixement que es palpa en la societat sobre el què està passant amb un fenomen tan important relacionats amb infants desemparats. Un cop els participants es van endinsant al tema i van entenen una mica millor de què es tracta, es va comprovant un major conscienciament. Expressen en la seva majoria la voluntat que es millorin els sistemes que se segueixen ara per dur a terme els diferents procediments de l'edat, defensant la possibilitat de realitzar proves de diferents tipus, no tan sols mèdiques, amb la col·laboració de diversos professionals de diferents àmbits. Així doncs, finalment puc treure una bona valoració de l'enquesta passada, per la gran participació obtinguda i, per els resultats aconseguits, comprovant com tot i ser un tema de poc interès o desconegut per la gran part de la societat, aquesta desperta les seves ganes de saber-ne més i el desig d'una millora en les proves i en el tractament que reben aquests menors a l'arribar a Espanya.

IX. En quant a l'entrevista realitzada a la metgessa forense pot observar-se la complexa situació en la que han de dur a terme aquestes proves. També és important destacar que aquesta Doctora defensa la ineficiència de proves de caràcter psicosocial, però que a l'hora, els metges forenses són coneixedors dels efectes secundaris que poden produir totes aquestes avaluacions de l'edat sobre els menors i que és per això que s'està intentant descobrir altres mètodes futurs menys invasius per la persona, com per exemple, l'ecografia, tal i com esmenta ella al llarg de l'entrevista.

M'agradaria remarcar, d'altra banda que, gràcies a l'entrevista obtinguda de la Dra. Elena Martínez de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya puc valorar i entendre una mica més de prop la situació de desacreditació que poden arribar a viure els metges forenses. Són conegudes les injustícies que es generen a vegades en relació amb aquells menors d'edat que se'ls ha identificat com a majors d'edat i han perdut totes les oportunitats que suposadament els ha de brindar estar sota la tutela de l'Administració, però cal confiar en els que duen a terme aquestes proves i en el seu rigor, per, juntament, amb el temps millorem entre tots les condicions d'aquests infants.

Per últim, crec que és important tenir present que al conjunt de metges forenses que es dediquen a fer proves de determinació de l'edat se'ls aconsella la realització d'un curs especialitzat en aquests mètodes d'avaluació de l'edat d'una persona, un cop a l'any a Alemanya, però que no es dedica cap tipus de pressupost ni se subvenciona absolutament en res a tots aquells professionals de la matèria que volen seguir aprendre per poder millorar i algun dia descobrir mètodes més eficients i menys invasius.

Així doncs, un cop exposades totes les conclusions que puc treure d'aquest projecte, m'agradaria poder oferir una possible "proposta de millora". En base a l'estudi realitzat, i atenent a les condicions en les que es troben aquests menors, considero molt important que tots els que estem en disposició d'ajudar en aquesta matèria féssim una reflexió, i intentéssim donar una mica més de nosaltres mateixos.

Potser des de l'òptica d'una futura i engrescada treballadora en aquest àmbit, i alhora, innocent, m'agradaria creure en la possibilitat d'augmentar les garanties que se'ls ofereix a tots aquests

menors, descobrir nous mètodes menys invasius, sobretot relacionant professionals de diferents àmbits per, entre tots, estudiar els diferents aspectes d'una persona, i un cop tingudes totes les valoracions en compte, poder extreure la millor aproximació de l'edat possible. Sobretot, m'agradaria, que algun dia, s'aconseguís una més gran conscienciació per part de l'Administració i de l'Estat, i que es responsabilitzessin amb tots aquests menors que queden sota el seu emparament.

No hem d'oblidar mai que són nens i nenes com ho podrien ser els nostres amics de la infància, els nostres germans i germanes petits/es o els nostres fills i filles. Construir un futur millor per tots ells hauria de ser el motor que hauria de regir el sistema on la justícia que se'ls aplica sigui la més efectiva i respectuosa.

BIBLIOGRAFIA

CABEDO MALLOL, V.; RAVETLLAT BALLESTÉ, I., *Comentarios sobre las leyes de reforma del sistema de protección a la infancia y la adolescencia*. Valencia, 2016, Tirant lo Blanch.

DEFENSOR DEL PUEBLO DE ESPAÑA, *¿Menores o adultos? Procedimientos para la determinación de la edad*. Gener 2012.

DE PALMA DEL TESO, Ángeles.; GONZÁLEZ GARCÍA, Almudena. “La determinación de la edad de los menores extranjeros no acompañados tras la reciente doctrina jurisprudencial del Tribunal Supremo”. *Revista Jurídica Catalana*, 2015, núm 3, pàg. 39-65.

Recursos electrònics

AÑÓN CALVETE, Juan. *Interés del menor*. El Derecho. [en línia] <http://www.elderecho.com/tribuna/civil/Interes-menor_11_865180001.html>.

Barcelona Ciutat Refugi. *Els menors estrangers no acompanyats no generen solidaritat*. Febrer de 2017. [en línia] <http://ciutatrefugi.barcelona/ca/noticia/els-menors-estrangers-no-acompanyats-no-generen-solidaritat_468433>.

COMISSIÓ EUROPEA. *Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo i al Comité de las regiones. Una agenda Europea de Migración* (2015) [en línia]. <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_es.pdf>.

CONSTANTINI, Luca. *Milers de menors fugen sols cap a Europa: són nois d'entre 15 i 18 anys, sovint víctimes d'abusos i dels traficants*. Diari EL PAÍS. Setembre de 2015 [en línia] <https://cat.elpais.com/cat/2015/09/08/internacional/1441733804_784729.html>. EUROPEAN COMMISSION. Migration and Home Affairs. Identification of applicants (EURODAC) [en línia]. <https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en>.

Diari de Girona. *Espanya suspèn amb els menors refugiats*. Juny de 2016 [en línia] <<http://www.diaridegirona.cat/espanya-internacional/2016/06/12/espanya-suspen-menors-refugiats/788139.html>>.

EUROPEAN ASYLUM SUPPORT OFFICE (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Diciembre de 2013 [en línea].

<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>.

FISCALIA GENERAL DE L'ESTAT. Menors estrangers no acompanyats. Valoració dels documents d'identitat estrangers en els expedients de determinació de l'edat. [en línea].

<https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/VALORACI%C3%93N%20DOCUMENTOS%20INDENTIDAD%20EXTRANJEROS%20EN%20EXPEDIENTES%20DE%20DETERMINACI%C3%93N%20DE%20LA%20EDAD%20MENAS%20WEB%20PDF.pdf?idFile=8097f82f-b434-4d09-81be-52fcb43186b5>.

GOBIERNO DE ESPAÑA. Ministerio del Interior. Menores extranjeros. [en línea]

<<http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/extranjeria/regimen-general/menores-extranjeros>>.

GOBIERNO DE ESPAÑA. Policía Nacional. “*Menores extranjeros*”. [en línea].

<https://www.policia.es/documentacion/no_comunitarios/menores.html>.

HUMANIUM. *No discriminación. El derecho de los niños a la no discriminación* [en línea].

<<https://www.humanium.org/es/no-discriminacion/>>.

LEGAZ, Francisco (coord.); SENOVILLA HERNÁNDEZ, Daniel. Observatori Internacional de Justícia Juvenil. “Situació i tractament dels menors estrangers no acompanyats a Europa”. [en línea].

Setembre de 2007. <<http://www.carm.es/ctra/cendoc/haddock/14733.pdf>>.

PARA INMIGRANTES. Informació sobre tràmits d'estrangeria i immigració pels immigrants a Espanya. Menors estrangers no acompanyats. [en línea]. Novembre de 2016.

<<http://www.parainmigrantes.info/menores-extranjeros-no-acompanados-2/>>.

QUIROGA, Violeta; ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. “Els menors migrants no acompanyats a Catalunya. Present i futur del fenomen” [en línea]

<<http://www.siiis.net/documentos/ficha/215775.pdf>>.

QUIROGA, Violeta (dir.); ALONSO, Ariadna; SÒRIA, Montserrat. “Menores Migrantes no Acompañados/as en España: Sueños de bolsillo”. Barcelona: Creative Commons amb la Universitat de Barcelona, 2010 [en línea]

<https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/Suenos_de_bolsillo.pdf>.

QUIROGA, Violeta; SÒRIA, Montserrat. “Els i les menors migrants no acompanyats/des: entre la indiferència i la invisibilitat” [en línia] <<http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/208579/277785>>.

SORO, Selena. *Arriben 200 menors immigrants sols a Catalunya en l'últim mes: l'onada migratòria més gran en 15 anys triplica els infants no acompanyats atesos per la DGAI*. Diari ARA. Novembre de 2017 [en línia] <https://www.ara.cat/societat/Arriben-menors-immigrants-Catalunya-lultim_0_1907809269.html>.

UNHCR ACNUR. La Agencia de la ONU para los Refugiados. Comité español [en línia]. <<https://eacnur.org/es/que-es-acnur>>.

UNHCR ACNUR. La Agencia de la ONU para los Refugiados. Comité español. *Menores no acompañados y la protección del asilo*. [en línia]. <http://www.acnur.es/PDF/acnur_menores_no_acompanados2012_20120705171911.pdf>.

UNICEF. *Derechos de los niños* [en línia] <<https://www.unicef.es/causas/derechos-infancia>>.

URÍA PELAYO, Ana María. “Menors no acompanyats a Espanya. L'Administració, amb les seves males pràctiques, continua vulnerant els seus drets com a menors”. *Educació Social*. [en línia]. <<http://www.raco.cat/index.php/educaciosocial/article/viewFile/208580/277786>>.

Legislació

- Nivell nacional

Espanya. Constitució Espanyola, de 29 de desembre de 1978.

Espanya. Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor (BOE, núm 15) [en línia] <<https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-1069-consolidado.pdf>>. Pàg. 8. [Última consulta: 29/11/2017].

Espanya. Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. (BOE, núm. 10) [en línia] <<https://www.boe.es/boe/dias/2000/01/12/pdfs/A01139-01150.pdf>>.

Espanya. Llei 12/2009, de 30 d'octubre, reguladora del dret d'asil i de la protecció subsidiària. (BOE, núm. 263). [en línia]. <https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2009/10/31/pdfs/BOE-A-2009-17242-C.pdf>.

Espanya. Reial Decret 557/2011, de 20 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 d gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, després de la reforma mitjançant la Llei Orgànica 2/2009. (BOE, núm. 103). [en línia] <<https://www.boe.es/boe/dias/2011/04/30/pdfs/BOE-A-2011-7703.pdf>>.

Espanya. Resolució de 13 d'octubre de 2014, de la Subsecretaria, per la que es pública l'Acord per l'aprovació del Protocol Marc sobre determinades actuacions en relació amb els Menors Estrangers No Acompanyats (BOE, núm. 251). [en línia]. <https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-10515>.

- ***Nivell autonòmic***

Catalunya. Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. (DOGC, núm.5641). [en línia]. <http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=553898&action=fitxa>.

Catalunya. Resolució sobre el procés de determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats. Síndic de Greuges. El defensor de les persones [en línia] <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2996/RESOLUCIÓ%20SOBRE%20EL%20Proceso%20determinacion_revisada%20sinnombres_prensa_cast.pdf>.

- ***Nivell europeu***

Resolució del Parlament Europeu, de 5 de febrer de 2009, sobre l'aplicació en la Unió Europea de la Directiva 2003/9/CE per la que s'aproven normes mínimes per l'acollida dels sol·licitants d'asil i els refugiats. [en línia]. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009IP0047&qid=1514722584631&from=ES>>.

- ***Nivell internacional***

Observació General Núm. 6 (2005), del Comitè dels Drets del l'Infant, de 1 de setembre de 2005, relativa als tracte dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen [en línia]. <<http://www.acnur.org/t3/fileadmin/Documentos/BDL/2005/3886.pdf?view=1>>.

Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989, adoptada per l'Assemblea general de les Nacions Unides [en línia]. <<http://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>>.

Actes del Ministeri Fiscal

Instrucció FGE 1/2012, de 29 de març, sobre la coordinació del Registre de Menors Estrangers No Acompanyats. [en línia]. <[https://www.icab.cat/files/242-322482-DOCUMENTO/Copia%20de%20INSTRUCCIÓ%201-2012%20\(2\).pdf](https://www.icab.cat/files/242-322482-DOCUMENTO/Copia%20de%20INSTRUCCIÓ%201-2012%20(2).pdf)>.

Circular FGE 2/2006, de 27 de juliol, sobre diversos aspectes relatius al règim dels estrangers a Espanya [en línia]. <https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/cir02-2006.pdf?idFile=4abf06dc-da77-42f2-af15-3b204556f19e>.

Consulta FGE 1/2009, de 10 de novembre, sobre alguns aspectes relatius als expedients de determinació de l'edat dels menors estrangers no acompanyats. [en línia]. <[https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/CONSULTA%201-2009\[1\]\[1\].pdf?idFile=7af83efa-ce9d-456c-9c61-68944f5bb4ee](https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/CONSULTA%201-2009[1][1].pdf?idFile=7af83efa-ce9d-456c-9c61-68944f5bb4ee)>.

Jurisprudència

Sentència del Tribunal Suprem 452/2014 (Sala Civil, secció 1^a), de 24 de setembre de 2014 (recurs 280/2013).

Sentència del Tribunal Suprem 453/2014 /Sala Civil, secció 1^a), de 23 de setembre de 2014 (recurs 1382/2013).

Sentència del Tribunal Suprem 720/2016 (Sala Civil, secció 1^a), d'1 de desembre de 2016 (recurs 2213/2014).

ANNEXOS

ANNEX 1. L'entrevista

Dra. Elena Martínez. Metgessa forense de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya.

“Ens acollim al límit inferior per beneficiar als menors”

Quin és el primer contacte entre un forense i un presumpte menor a qui s'ha de determinar quina edat té?

Un cop un presumpte menor és detingut per haver comès un delictes o per no portar documentació essent estranger, un forense de guàrdia com jo ha de determinar la seva edat mentre es troba sota la custòdia de la Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA). Ens truquen i nosaltres fem un informe preliminar físic i una entrevista personal bàsica.

En què consisteix aquest primer reconeixement?

L'avaluació física consisteix en pesar i mesurar al jove, fer-li un estudi de dentició, repassar la seva història clínica i fer una exploració física bàsica. A més a més, els fem una entrevista personal per conèixer els seus orígens i la seva situació actual.

Quin és el següent pas?

Una vegada hem analitzat aquests paràmetres, utilitzem l'escala de Tanner -una valoració de la maduració sexual a través del desenvolupament físic d'aquests adolescents- per fer una valoració més precisa i informar el fiscal.

Més tard, fem una radiografia del carp i una orto pantografia del presumpte menor per assegurar-nos de la seva edat amb proves objectives. Si les dues coincideixen, la valoració té molts números de ser certa. Si no ho fan, es fa una tercera prova: un TAC esternoclavicular que determinarà al 100 % si és menor o major d'edat.

Tot i la precisió d'aquests exàmens, existeix un marge d'error de gairebé dos anys. En molts casos, aquesta diferència pot fer que un menor sigui declarat major, o a l'inrevés. Com se soluciona això?

Hem de partir de la base que nosaltres no guanyem res declarant a algú major d'edat. Algunes ONG intenten desacreditar-nos cada vegada que considerem que un estranger té més de 18 anys. Vull deixar una cosa clara: ens acollim al límit inferior per beneficiar al menor. És a dir, en la valoració final que passem a la Fiscalia, els forenses constatem l'edat mínima que pot tenir la persona examinada, d'acord amb els protocols internacionals de valoració que seguim.

Quins són aquests protocols? Són iguals a tot el món?

Els forenses rebem una formació contínua –i voluntària- cada any a Alemanya, on repassem els protocols d'actuació internacionals existents, resollem dubtes, coneixem altres casos i presentem proves de determinació de l'edat que ells ens envien per renovar el nostre títol. No és necessari però dóna més credibilitat als teus informes i ho aconsello plenament.

Els metges forenses de tot el món especialitzats en això seguim l'Atlas de Greulich y Pyle, publicat en dues edicions als anys cinquanta. És un estudi de referència que anem comparant amb els estudis poblacionals actuals que es fan arreu.

Quina és l'etapa més complicada per determinar una edat?

Fins que una persona "fa el canvi", sense dubte. En les noies, fins que tenen la menstruació. Per exemple: una nena de Mali pot tenir unes mames molt grans abans de tenir la menstruació, mentre que una nena espanyola normalment no en té. Una vegada els arriba el període, el seu desenvolupament fins als 18 és el mateix.

És possible determinar una edat exacta?

Jo no determino una data concreta. Mai podré dir l'edat biològica exacta d'algú, amb les eines que existeixen avui en dia. Els meus informes conclouen que el desenvolupament ossi i dental de tal persona és compatible amb que aquell noi o noia tingui una determinada edat. En els nostres informes a Espanya, senyalem si un adolescent és major o menor de 14 anys per l'edat penal, major o menor de 16 per poder treballar o no, i major o menor de 18 per si ha d'ingressar a un centre de menors o un centre d'adults.

Una de les crítiques usuals cap a aquest tipus de proves és l'exposició de menors a raigs X. Cert, i en certa mesura estic d'acord. Estem buscant mètodes menys invasius, però no és fàcil. Aquestes proves radiogràfiques són el que està estipulat, on existeix més consens. Al sector es parla sobre fer ecografies, però encara no hi ha estudis suficients al respecte. Nosaltres no obliguem a ningú a passar aquestes proves, hi ha persones que s'hi neguen. Un cas que passava habitualment fa uns anys es donava amb dones de Romania. Elles deien que estaven embarassades per tal d'evitar aquestes proves, però llavors nosaltres els fèiem una prova d'embaràs i descobríem que, en molts casos, era una excusa.

Altres recomanen vies més suaus, com entrevistes de caràcter social i intel·lectual per determinar l'edat. Què en pensa?

És absurd. Jo puc parlar amb un noi del Pakistan de 13 anys i em pot explicar tot el que vulgui, que jo no podré determinar si és major o menor. Potser és un noi molt madur que sap de política internacional o és un nen de 13 anys que només pensa en jugar amb ninots.

Amb aquest tipus d'estudi podrem saber si és intel·ligent, curiós, parat... Però a nivell de determinació de l'edat no hi veig la utilitat.

ANNEX 2. L'enquesta. Conscienciació de la gent sobre el problema existent en relació amb la determinació de l'edat dels MENA

Franja d'edat.

- a) Menys de 18 anys.
- b) Més de 18 anys.

- 1. Saps qui forma el col·lectiu anomenat "MENA"?**
 - a) Sí.
 - b) No.
- 2. Per qui no ho sap: els MENA són els Menors Estrangers No Acompanyats que arriben a altres països des del seu país d'origen en busca de millors condicions, feina, diners, o que fugen de situacions de guerra o maltractaments. Doncs bé, creus que aquests MENA arriben a Espanya, o altres països, de manera legal?**
 - a) Sí.
 - b) No.
- 3. La gran majoria d'aquests menors, creus que estan ben identificats, amb un document d'identitat vàlid o expedit per una administració/autoritat competent?**
 - a) Sí.
 - b) No.
- 4. Creus que és important saber si aquestes persones que arriben són majors o menors d'edat?**
 - a) Sí.
 - b) No.
- 5. En relació a l'anterior resposta, per què creus que és, o no, important saber si són majors o menors d'edat?**
(resposta oberta)
- 6. Què creus que li passa a una persona que arriba a Espanya, sense document que l'identifiqui, i de la qual no es pugui desprendre la seva edat?**
 - a) Se la considera menor d'edat directament, per tant, queda immediatament sota la tutela de l'Administració Pública corresponent.
 - b) Se la considera major d'edat directament, per tant, la ingressen a un Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) a l'espera de retornar-los al seu país d'origen.
 - c) Se la considera menor d'edat, fins que s'estableixi la seva edat després de realitzar-li unes proves de determinació de l'edat.
 - d) No se la considera ni major ni menor fins que no es desprengui una cosa o l'altra a través dels mètodes per establir l'edat.
- 7. Creus que una persona estrangera amb document d'identitat, que determini a aquesta com a menor d'edat, pot estar sotmesa a proves de determinació de l'edat?**
 - a) Sí.
 - b) No.
- 8. Quines proves creus que serien més favorables a l'hora de determinar l'edat d'una persona estrangera?**
 - a) Proves mèdiques (proves radiogràfiques; proves odontològiques, etc.).
 - b) Proves de caràcter psicosocial (entrevista personal, valoració de la societat i entorn del que procedeix, etc.).
 - c) Totes dues compaginades (a i b).
 - d) Cap tipus de prova, simplement s'hauria de fer una estimació per les característiques físiques de la persona.
- 9. Què creus que li passa a un menor d'edat, al qual li estableixen a través de les proves de determinació de l'edat, la majoria d'edat (es pot seleccionar més d'una opció):**
 - a) Pot treballar i viure a Espanya.

- b) Pot quedar-se al carrer.
- c) Pot estudiar/aprendre l'idioma.
- d) El poden repatriar al seu país d'origen.
- e) El priven de tots aquells drets que gaudiria en cas que se'l tractés, efectivament, com a menor d'edat.
- f) Li retallen les expectatives de futur.

10. Tenint en compte que una persona estrangera que arriba a Espanya, menor d'edat, sola, sense ningú que pugui estar per ella, reconeguda com a menor d'edat; estaria emparada pel poder públic d'un Estat, per tant, rebria un sostre, una educació, unes cures i unes atencions necessàries i, respecte les quals, com a menors, tenen dret a accedir-hi. Creus que és just i raonable que a una persona menor d'edat, per la realització d'unes proves mèdiques, amb un evident marge d'error, quedin sense emparament públic, per haver estat declarades majors d'edat?

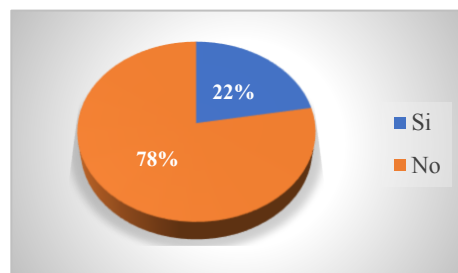
- a) Sí. S'ha de creure i respectar el resultat de les proves realitzades, tot i el marge d'error.
- b) No. S'ha de dur a terme totes les actuacions possibles per intentar estar al màxim de segur possible respecte l'edat de la persona estrangera.
- c) No. Però no s'hi pot fer res.

11. I per acabar, creus que és una situació suficientment rellevant i important com perquè s'intenti millorar les condicions i les metodologies a seguir per establir l'edat de manera més efectiva?

- a) Sí.
- b) No.

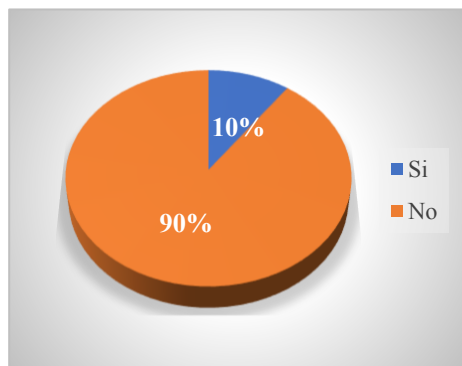
ANNEX 3. Estudi de l'enquesta

En primer lloc, com a resposta de: “Sap qui forma el col·lectiu anomenat “MENA”?”, es veu com del total de persones enquestades, només el 22% sabien qui forma part d'aquest grup, és a dir, tan sols 20 persones. És per això que se'n desprèn un gran desconeixement per part de la societat del que significa aquest terme que inclou un col·lectiu de persones d'arreu del món especialment vulnerables i, els quals, reben aquest nom pel simple fet de voler fugir del seu país d'origen per les situacions que els hi està tocant viure, en busca d'una millor qualitat de vida, de la manera que calgui, és a dir, nens i nenes que marxen sols, sense cap tipus de suport familiar.

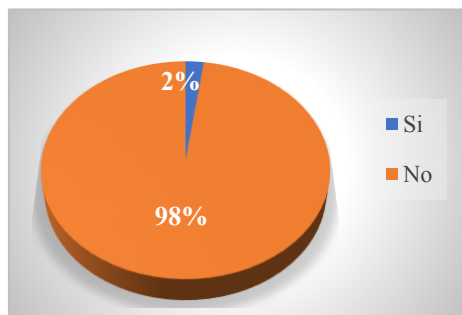
Gràfic 1. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la primera pregunta.

I no estem parlant d'una situació que estigui al coneixement d'uns quants experts en l'àmbit d'estrangeria o menors, ja sigui des del punt de vista jurídic, laboral i/o social. Sinó que es tracta d'una problemàtica existent des de fa molts anys, i que, a més a més, al llarg del 2017 ha estat notícia en els nostres canals televisius, escrits i radiofònics, a través de grans desgràcies provocades per continúes guerres que es desenvolupen a diferents països subdesenvolupats, entre d'altres situacions.

Gràfic 2. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la segona pregunta.

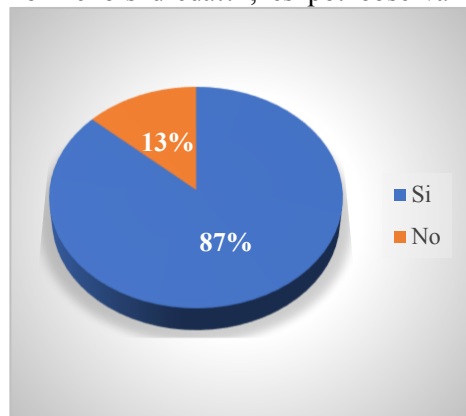
Pel que fa a la segona i tercera pregunta: “Creus que aquests MENA arriben a Espanya, o altres països de manera legal?”; “Creus que estan ben identificats, amb un document d'identitat vàlid o expedit per una administració/autoritat competent?”. Un cop s'ha aclarit qui forma part d'aquest col·lectiu, els enquestats no veuen del tot clar que aquests infants puguin arribar als diversos països europeus a través de vies legals (90% creu que ho faran mitjançant camins il·legals), i com a conseqüència, consideren que no vindran correctament identificats (ara en són 98% els que ho pensen).

Gràfic 3. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la tercera pregunta.

Aquest pensament tan majoritari pot venir acompanyat d'idees com que al ser menors sense cap referent adult, tenen més dificultats per arribar per mitjà de vies legals i autoritzades, i més difícil ho tindran encara per portar amb ells un document d'identificació vàlid. Això és degut a que si els immigrants que arriben als països europeus ho fan mitjançant vies il·legals, després de dies de trajectes en pèssimes condicions, poden, per exemple, perdre objectes personals, o que els hi robin les persones que suposadament els han d'ajudar per arribar als països desitjats; també pot ser que directament aquesta gent no estigui degudament inscrita en el seu país d'origen, de manera que l'Administració responsable d'expedir aquest tipus de document no ho hagi pogut fer per falta de constància, o fins i tot, per falta de garanties del propi Estat.

En relació a la quarta pregunta: “Creus que és important saber si aquestes persones que arriben són majors o menors d’edat?”, es pot observar com un total del 87% de les persones participants en l’enquesta

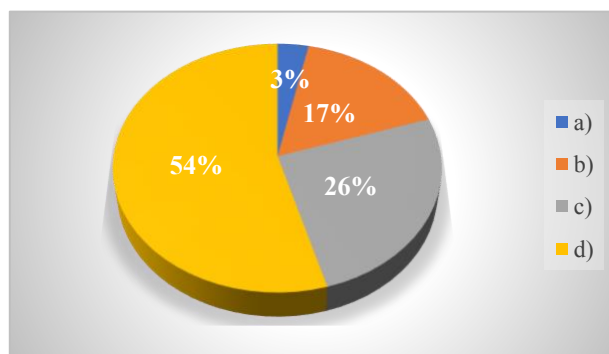

Gràfic 2. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la quarta pregunta.

consideren oportuna i necessària la determinació de l’edat dels infants que arriben. Cal destacar que la gran majoria dels enquestats no tenen coneixements sobre els avantatges ni els inconvenients que se’n desprenen d’aquesta classificació, ja que no estan familiaritzats amb la problemàtica. És en la pregunta següent en la que se’n detallen els motius pels quals la gent creu que és o no important establir una edat exacta a totes aquestes persones que arriben als diferents països d’Europa. De les 12 persones que han contestat que no és important diferenciar si són majors d’edat o no, destaca una resposta majoritària defensant un tracte igualitari entre menors i majors, considerant que tant unes com les altres han vingut en condicions precàries i tots dos col·lectius tenen dret a una vida digna i millor. Una altra persona opina que no és important saber si és o no major d’edat, el que és interessant saber és la possibilitat que aquesta persona pugui entrar en el mercat laboral. Pel que fa a les persones que defensen la importància de saber

efectivament si una persona immigrant és major o menor d’edat, una part dels enquestats justifiquen la seva resposta amb la possibilitat que al ser menors estiguin més desorientats/desprotegits i se’ls hagi de prestar un tracte especial. També hi ha respostes que versen sobre el tractament que es rebrà *a posteriori*, és a dir, només a partir de la determinació de l’edat es podran tenir més clars els drets i les obligacions de cada un d’ells. Parlen fins i tot, d’oferir-li un acord més beneficiós i unes millors condicions de vida al menor d’edat. Per últim, la que em resulta realment interessant per tenir en compte és la següent resposta: “*És important tenir un control sobre els menors que entrin al país*”¹¹⁵. Per què la considero com una de les més importants? Doncs bé, sense un control i una xifra aproximada de quants menors sense referent adult hi ha a Espanya, no es pot intentar preveure una millora, habilitar més o menys espais, etc. Poder tenir un seguiment sobre tots els menors que van arribant i se’ls van tenint tutelats, o es desplacen dins d’Espanya, hauria de ser un dels objectius primordials pel qual treballar amb el màxim coratge i responsabilitat.

Pel que fa a la següent pregunta: “Què creus que li passa a una persona que arriba a Espanya, sense document que l’identifiqui, i de la qual no es pugui desprendre la seva edat?”, és agradable observar com quan es plantegen diferents situacions que podrien donar-se un cop arriben als diferents Estats i respecte els quals no se’ls pot determinar l’edat, un 26% dels enquestats pensen que tots els nens i nenes que arriben són considerats menors d’edat, en un primer moment, fins que no es determini la seva edat (resposta a), per tant, potser sense saber que es tracta d’una presumpció *iruis tantum* de minoria d’edat, confien en que l’Administració de l’Estat respecti aquest principi. D’altra banda, un 54% de les persones creuen que aquests infants que generen dubtes sobre la seva edat, no se’ls té ni per majors ni per menors d’edat fins que no es desprengui cap idea concreta i aproximada del que podria ser (resposta d). Per últim, cal tenir present que 15 persones consideren que a la persona que arriba sense documentació i no es pugui establir

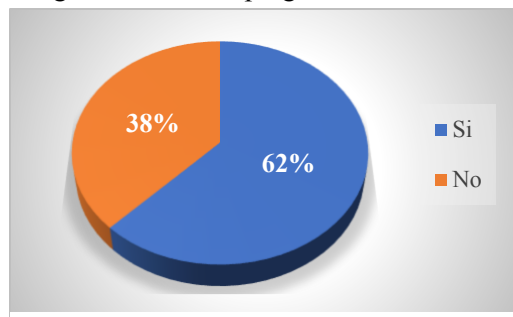

Gràfic 3. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la sisena pregunta.

¹¹⁵ Resposta d’una de les persones enquestades.

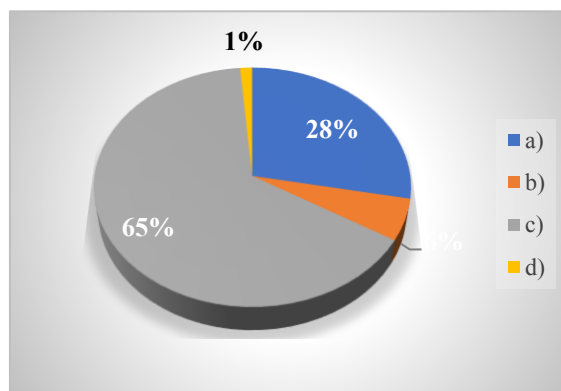
la seva minoria d'edat, se la tindrà per un major d'edat directament i serà ingressada en un Centre d'Internament d'Estrangers a l'espera de retornar-los al seu país d'origen. I tot i que és cert que això a vegades passa, podem dir que a Espanya, en principi, sempre ha de prevaldre la presumpció de la minoria d'edat i el benefici del dubte.

Seguidament, a la pregunta número 7: “Creus que una persona estrangera amb document d'identitat, que determini a aquesta com a menor d'edat, pot estar sotmesa a proves de determinació de l'edat?”, les respostes estan bastant diferenciades, destacant que un 62% dels enquestats considera que per molt que la persona vingui correctament identificada, aquesta podrà ser sotmesa a les diverses proves per dur a terme la seva avaluació de l'edat; mentre que tan sols el 38% dels participants creu que amb el document que l'identifica ja seria suficient.

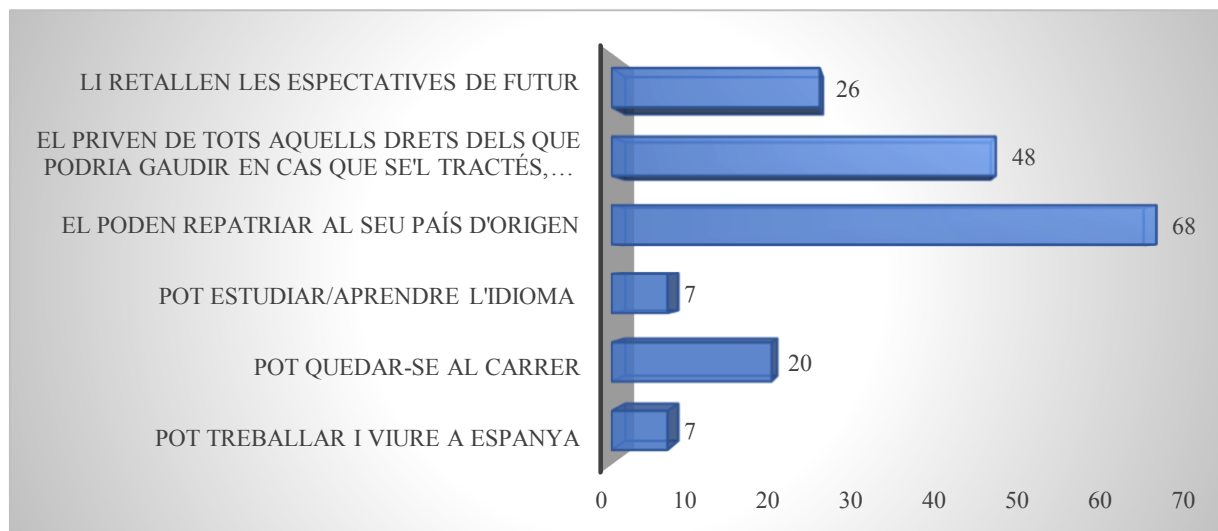
Gràfic 4. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la setena pregunta.

A continuació, la pregunta 8: “Quines proves creus que serien les més favorables a l'hora de determinar l'edat d'una persona estrangera?”, és contestada amb un aclaparador 65% de les respostes a favor, considerant que per una millor determinació de l'edat seria necessària una compaginació entre proves mèdiques i proves de caràcter psicosocial. Cal tenir en compte que, òbviament, les persones enquestades no són experts ni tenen els coneixements necessaris per poder posicionar-se en base a una ciència certa, però que 58 persones de 90 creguin adient una combinació de professionals dona per pensar que potser seria una bona manera de realitzar-ho, i caldria estudiar més enllà d'un simple “*la maduresa d'una persona no em dirà l'edat que té*”. És potser per aquesta frase que molta gent ja està acostumada a sentir i pensar que un 28% dels participants opinen que amb les proves mèdiques és l'única manera que es pot dur a terme una bona identificació de l'edat del menor.

Gràfic 7. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la vuitena pregunta.

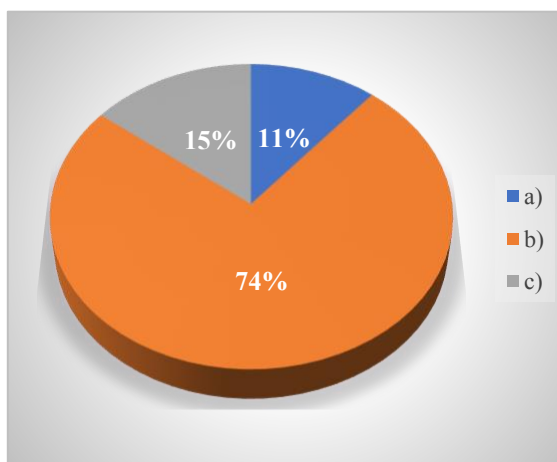
“Què creus que li passa a un menor d’edat, al qual li estableixen a través de les proves de determinació de l’edat, la majoria d’edat?”

Gràfic 5. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la novena pregunta.

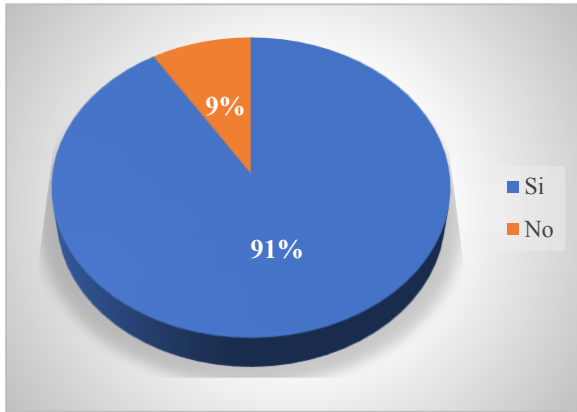
Doncs bé, aquí tenim unes possibles opcions que li poden succeir a una persona menor d’edat que determinen erròniament com a major d’edat. Es pot veure com la elecció més nombrosa és la de la repatriació de la persona al seu país d’origen. Seguida d’aquesta, la gent pensa que a conseqüència d’una mala avaluació de l’edat, poden privar-lo de tots aquells drets i llibertats que podria gaudir com a menor d’edat, tots els efectes que es desprenen de la minoria d’edat. Hi ha un empat entre les opcions més “bones” a les que podrien accedir, sent aquestes les últimes del rànquing, les quals defensen, la possibilitat d’aprendre l’idioma o de treballar, donant a entendre que aquestes són les menys considerades per les persones enquestades, tenint en compte les dificultats que es generen en el nostre país per les persones immigrants que arriben sense papers ni autorització de residència i treball aquí a Espanya.

En la penúltima pregunta: “Creus que és just i raonable que a una persona menor d’edat, per la realització d’unes proves mèdiques, amb un evident marge d’error, quedin sense emparament públic, per haver estat declarades majors d’edat?”, es troba que la resposta b, que proporciona la possibilitat de dur a terme totes les actuacions possibles per intentar estar al màxim de segurs respecte l’edat de la persona estrangera és la majoritàriament escollida per un 74% de les persones, mentre que hi ha un 15% que sí consideren una injustícia que això passi, però no creuen que es pugui fer res per solucionar-ho o canviar-ho. I, per contra, hi ha un 11% dels enquestats que defensen la justícia en aquelles proves mèdiques que determinen una majoria d’edat per error i que per tant es tracti a la persona sense respectar els seus drets i llibertats com a infant.

Gràfic 9. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la desena pregunta.

Per últim, a la pregunta de si “Creus que és una situació suficientment rellevant i important com perquè s’intenti millorar les condicions i les metodologies a seguir per establir l’edat de manera més efectiva?”

Gràfic 10. Creació pròpia a partir de les respostes obtingudes a la onzena pregunta.

Cal tenir present que al llarg de l'enquesta, el concepte MENA va agafant força, i per poc que sigui, les persones van agafant coneixement i consciència de la problemàtica existent amb aquest tema. Evolució que es veu clarament reflectida en el 91% dels participants que sí creuen la rellevància i importància d'aquesta situació i la magnitud del problema com per que s'intenti millorar i aconseguir mètodes més efectius i menys invasius per la salut dels nens/es, adolescents i joves immigrants que arriben aquí amb unes situacions ja suficientment precàries com perquè un cop arribin al país on creuen que tindran una vida millor, se'ls segueixi sense respectar els seus drets i llibertats. I el que és pitjor, no se'ls tracti com a persones, sinó com a un objecte, amb inferioritat destacada.

ANNEX 4. Anàlisi DAFO de l'entrevista¹¹⁶

Fortaleses
Mètode no invasiu físicament. Es pot incloure en l'entrevista dels procediments d'asil. Respecta el dret del nen a participar i expressar les seves opinions. Pot tenir en compte la maduresa d'una persona, a més del seu aspecte físic.
Debilitats
Absència de protocols, d'enfocaments i de llistes de control sobre la manera de realitzar les entrevistes i la informació que cal recollir i analitzar. Ampli marge d'error o indicació d'edat "probable".
Oportunitats
Possibilitat d'incloure el procés d'entrevistes a una visió multidisciplinar.
Amenaces
L'entrevista es percep com un mètode subjectiu. Les decisions basades en entrevistes inadequades es poden recórrer. La qualitat de la informació recollida es pot veure afectada si l'entrevista es realitza en un entorn intimidatori o sense les degudes garanties. Els encarregats de realitzar les entrevistes poden no tenir una formació específica que les capaciti per entrevistar a menors i per entendre el bagatge, l'educació i la cultura dels països d'origen. Les entrevistes excessivament prolongades o la falta d'adopció d'una visió normalitzada poden influenciar en la determinació de si el nen té suficient capacitat per expressar les seves opinions i participar en el procés d'una manera d'acord amb la seva edat i grau de maduresa.

ANNEX 5. Anàlisi DAFO de l'examen de proves documentals¹¹⁷

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none">• Mètode no invasiu físicament.• No exigeix realitzar un reconeixement o interrogar al nen.• Respecta el dret del nen a participar i a expressar les seves opinions.• Els documents autèntics són una prova valuosa.• La valoració basada en proves documentals evita la realització d'una avaluació més invasiva.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none">• Moltes persones no tenen o no poden aportar certificats de naixement o altres documents d'identificació• Es poden aconseguir documents falsificats o elaborats per mitjans no vàlids.• Falta orientacions normalitzades sobre les formes de documentació que s'han d'acceptar.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none">• Oportunitat de fer participar activament al nen en el procés de determinació de l'edat, donar que pot aportar proves documentals o d'altres.

¹¹⁶ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 26. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

¹¹⁷ Íbid. Pàg. 27.

<ul style="list-style-type: none"> • Punt d'inici per la determinació de l'edat d'una persona, fet que pot ser útil al considerar totes les proves disponibles.
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Falta de formació dels funcionaris sobre com entendre i utilitzar els documents relacionats amb l'edat expedits en els països d'origen. • Risc relacionar amb l'obtenció d'informació del país d'origen quan la persona que afirma ser un menor és sol·licitant d'asil. • La valoració incorrecta de documents (ja es considerin falsos o autèntics) podria influenciar en el benestar del nen, en particular, en relació amb les garanties reconegudes.

ANNEX 6. Anàlisi DAFO de les estimacions basades en l'aspecte físic i el comportament¹¹⁸

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • Possibilitat d'identificació inicial d'una persona com a menor quan prèviament no se sabia o en absència de proves fiables (documentals). • Hauria d'activar el procediment de remissió d'una persona a les autoritats competents i d'accés a assistència.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • Hi ha un marge significatiu d'error basat en observacions i judicis subjectius. • La dependència excessiva de l'aspecte físic per valorar l'edat cronològica pot conduir a resultats arbitraris i incoherents. • No té en compte la maduresa psicològica o emocional. • L'avaluació es pot percebre com a invasiva, ja que implica l'observació visual i l'extracció de conclusions basades només en l'aspecte físic.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Pot resultar útil al considerar totes les proves disponibles
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Elevat grau de diversitat en el desenvolupament físic durant la pubertat i l'adolescència. • Els tribunals nacionals han identificat la necessitat d'abordar amb cautela la utilització de l'aspecte físic o el comportament com a base per a determinar l'edat del sol·licitant.

ANNEX 7. Anàlisi DAFO de l'observació dental¹¹⁹

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • Les dents es desenvolupen seguint uns patrons inequívocs en determinades escales d'edats. • L'estudi de la mineralització dental no resulta afectat per l'origen ètnic ni per la nutrició. • Es tracta d'una alternativa a les radiografies dentals, que exclou la radiació ionitzant.

¹¹⁸ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 28. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

¹¹⁹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 30. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • L'estudi de la mineralització dental respon a un marge d'error de +/- 2 anys. • Està concebut pels metges que coneixen l'edat real dels menors i desitgen saber si aquests es desvien del patró de desenvolupament, amb la finalitat de determinar si la seva maduresa dental es troba avançada o endarrerida. No es va dissenyar per establir l'edat cronològica.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Pot tenir valor probatori com a part d'una avaluació multidisciplinària • Elaboració d'orientacions pels odontòlegs que realitzin avaluacions de l'edat dels nens amb l'objecte de garantir la coherència de les pràctiques. • Millora de la capacitat i dels coneixements tècnics dels odontòlegs en el que respecta a la determinació de l'edat. • Elaboració de programes de formació a escala nacional/UE.
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Marge d'error significatiu. • Només porta a terme avaluacions de l'edat un reduït nombre d'odontòlegs. • Un recent estudi ha posat de relleu que el tercer molar és un indicador imperfecte de l'edat cronològica. En ell es va demostrar que, en el cas de les edats compreses entre els 15 i els 17 anys, classifica equivocadament al 6% dels subjectes com a adults, mentre que en el grup de 18 a 20 anys d'edat classifica erradament com a menors a una proporció dels seus membres no inferior al 64%.

ANNEX 8. Anàlisi DAFO de l'avaluació del desenvolupament físic per un pediatra¹²⁰

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • L'avaluació és realitzada per professionals que treballen habitualment amb nens, inclosos els que requereixen protecció especialitzada. • Els pediatres estan familiaritzats amb els principis de l'avaluació del creixement i coneixen el desenvolupament físic, sexual i psicològic normal i anormal en nens i adolescents. • Els endocrinòlegs pediàtrics són pediatres especialitzats en la segregació normal d'hormones en la infància i en els trastorns que deriven d'una segregació normal. • Els pediatres estan capacitats per obtenir històries clíniques. • Possibilitat de debatre i interactuar amb el nen com a part del procés. • En el procés es té en compte el benestar físic del nen.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • En les determinacions no es tenen en compte les variacions entre orígens ètnics, races, ingestes nutricionals, i antecedents socioeconòmics. • Opció físicament invasiva (depenent del mètode utilitzat).
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Elaboració de programes de formació a escala nacional/UE. • Elaboració d'orientacions pels pediatres que realitzin avaluacions de l'edat amb la finalitat de garantir la coherència de les pràctiques. • Millora de la capacitat i els coneixements tècnics dels metges en el que respecte a la determinació de l'edat.

¹²⁰ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 31. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Els Tribunals han posat en dubte la qualitat de les proves derivades de les avaluacions efectuades per alguns pediatres. • Preocupació per les opinions subjectives i “l’experiència clínica” mal definida. • Només un reduït número de pediatres han estat preparats per intervenir en la determinació de l’edat. • Falta de protocols rigorosos i mètodes auditables.

ANNEX 9. Anàlisi DAFO de les entrevistes/proves psicològiques¹²¹

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • No són invasives, ja que no requereixen l’exploració física. • En absència de documents i d’altres proves, la maduresa psicològica i del desenvolupament, pot ser un indicador de l’edat de gran utilitat. • Conforme recomana la Comissió dels Drets dels Nens de les Nacions Unides, aquest mètode té en compte la maduresa psicològica. • La maduresa d’una persona es determina mitjançant l’avaluació de la maduresa cognitiva i psicològica. • Es consideren la trajectòria vital i les experiències personals.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • Requereix una avaluació a càrrec d’un metge o professional del treball Social degudament formats en el camp de la protecció i el benestar de la infància. • Falta d’orientació i absència d’un mètode científicament vàlid per determinar els marges d’error globals.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Amb una orientació apropiada, es pot atribuir el pes corresponent al gènere i als factors socials i culturals.
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Molt poca informació disponible sobre la manera en que s’efectuen les avaluacions psicològiques o socials de l’edat. • Investigar la vida d’una persona es pot considerar invasiu.

ANNEX 10. Anàlisi DAFO de l’examen de la maduresa sexual¹²²

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • Es té en compte el benestar físic del nen. • Possibilitat de debatre i interactuar amb el nen com a part del procés.

¹²¹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 32. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

¹²² Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 33. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

<ul style="list-style-type: none"> • Possibilitat de procurar la participació del nen en el procés de determinació de l'edat, sol·licitant que avaluï el seu propi desenvolupament. L'autoavaluació pot percebre's com una opció més invasiva.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • L'avaluació de la maduresa sexual té un ample marge d'error. Dels mètodes forenses recomanats per la determinació de l'edat, el basat en les característiques físiques és el menys precís. • Per la seva naturalesa aquests mètodes solen exigir una exploració invasiva de la persona, cosa que no contribueix al respecte de la seva intimitat i dignitat. • 11 anys constitueix l'edat mitja per l'inici de la pubertat, fet que, sovint, converteix aquest mètode en una opció ineficaç un cop superat els 13 anys d'edat i, per tant, inadequada per determinar si l'edat d'una persona supera o no els 18 anys. No es té en compte la maduresa psicològica ni emocional. • Comprèn l'exploració i la comparació corporal en diversos estudis de referència, pel que aquets mètode es pot considerar intrusiu.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Possibilitat que els adolescents avaluïn la seva pròpia fase de desenvolupament, servint-se de les fotografies normalitzades de Tanner. • Les dades probatòries recollides poden tenir valor com a part d'un punt de vista multidisciplinar.
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • Existeixen, a més, escassos estudis en els que s'analitza la progressió d'aquests paràmetres amb l'edat cronològica en diferents poblacions, el que significa que les conclusions es basaran en una gamma de dades limitada. • En les mediacions antropomètriques no es tenen en compte les variacions entre orígens ètnics, races, ingestes nutricionals i antecedents socioeconòmics. • Risc de sobreestimació o subestimació en persones amb certs trastorns o malalties. • El valor de l'avaluació pot variar, ja que mesura la progressió de la maduresa sexual, que es produeix dins d'una escala d'edats limitades.

ANNEX 11. Anàlisi DAFO de la radiografia del carp¹²³

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • Mètode científic amb un marge d'error inequívoc, el que significa que és possible acotar l'edat dins d'uns paràmetres específics. • Objectiu i basat en dades contrastades. • Realitzat per experts formats i qualificats en la matèria, que estan obligats pel protocol, per les directrius i per les directives. • En determinades escales d'edat, aquest mètode proporciona proves d'utilitat sobre l'edat probable, sempre que l'individu entri dins dels paràmetres d'edat dels estudis de referència.
Debilitats

¹²³ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 35. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

<ul style="list-style-type: none"> • En el que respecte al GP¹²⁴ com al TW2¹²⁵, s'accepta comunament que la maduresa òssia es veu afectada per factors racials, socioeconòmics i nutricionals. • En la majoria dels casos, s'assumeix un marge d'error de +/- 2 anys, tot i que això depèn de l'edat estimada. • No existeix necessàriament una relació entre l'edat cronològica d'un nen i el seu grau de maduresa òssia. • Utilitza radiació ionitzant, que pot ser nociva i no té una finalitat mèdica. • Donat l'efecte ionitzant dels rajos X, se solen considerar un mètode intrusiu. • Es considera que el mètode TW3 és més precís que el GP, però més difícil de realitzar, i requereix més temps.
<p>Oportunitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Entre els intents de millora de la fiabilitat es troba el desenvolupament d'un programa informàtic de reconeixement de patrons que permet la determinació radiogràfica de l'edat òssia assistida per l'ordinador. • Millora de la capacitat i dels coneixements tècnics dels radiòlegs en el que respecta a la determinació de l'edat.
<p>Amenaces</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les proves indiquen que els nens es desenvolupen abans en l'actualitat que en el decenni de 1930. El Royal College Paediatrics and Childs Health considera que a l'actualitat l'esquelet d'un nen es desenvolupa plenament entre els 16 i 17 anys d'edat i el d'una nena, dels 15 als 16 anys. Aquest estàndard implica en tots dos casos una diferència de tres anys en comparació amb el GP. • En els casos en que la nutrició es vegi reduïda de manera significativa, es produirà una demora en la maduresa. Això significa que l'edat òssia pot donar lloc a una subestimació de l'edat cronològica. • La utilització de radiografies amb finalitats administratives, quan no existeix benefici per la salut, es pot considerar il·lícita en alguns països. • Oposició per motius ètics a l'ús de la radiografia per finalitats de control de la migració quan no hi ha cap tipus de benefici terapèutic.

ANNEX 12. Anàlisi DAFO de la radiografia claviclar¹²⁶

<p>Fortaleses</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realitzada per experts en la matèria, que estan obligats pel protocol, per les directrius i per les directives. • Mètode científic amb un marge clar d'error.

¹²⁴ L'atles GP s'ha convertit en la referència estàndard. El mètode GP procedeix d'un estudi de 1935 mb el que es pretenia avaluar la maduresa òssia, més que l'edat, i en el que no es van tenir en compte interracialis ni socioeconòmiques.

¹²⁵ El mètode TW (hi ha 3 edicions) constitueix la referència principal. El TW2 es basa en l'avaluació de la maduresa òssia i la predicció de l'estatura adulta. Els 20 òssos de la mà es comparen individualment amb una sèrie d'imatges del desenvolupament de cada un dels òssos considerats. Els estàndards de referència es van establir en els decennis de 1950 i 1960. El mètode es considera menys fiable en el cas de grups més grans, compresos entre els 15 i 18 anys i dels que presenten orígens ètnics i racials diferents.

¹²⁶ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 36-37. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

<ul style="list-style-type: none"> • Es considera que el marge d'error se situa al voltant del 2,5%, fet que implica que el risc que un menor sigui catalogat com adult és relativament escàs. • Objectiu i basat en dades contrastades. • Els grups ètnics arriben etapes d'ossificació definides, per tant, en general, és possible aplicar els estudis de referència pertinents també a altres grups ètnics.
<p>Debilitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utilitza radiació ionitzant, que pot ser nociva i no té una finalitat mèdica. • Estudis recents han posat de relleu que les radiografies convencionals de la clavícula s'han de fer en tres plans per permetre una valoració fonamentada de l'etapa d'ossificació. Aquesta pràctica dóna lloc a una major exposició a la radiació. • Donat l'efecte ionitzant dels rajos X, se sol considerar un mètode intrusiu. • Aquest mètode es considera pertinent per determinar només si un individu és major o menor de 21 anys, ja que aquesta és l'edat en la que se sol observar un desenvolupament clavicular ple. Els individus més joves registrats en la bibliografia amb un estat de fusió plena de les clavícules tenen 20 anys d'edat. Per tant, no és possible determinar l'edat probable en l'escala que va de menys de 18 anys als 20/21. • No té en compte la maduresa psicològica o emocional.
<p>Oportunitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pot tenir valor probatori en el marc d'una avaluació multidisciplinar o global. • Millora de la capacitat i dels coneixements tècnics dels radiòlegs en el que respecte a la determinació de l'edat. • Elaboració d'orientacions pels radiòlegs que realitzen avaluacions de l'edat dels nens amb l'objectiu de garantir la coherència de les pràctiques. • Els grups ètnics arriben a etapes d'ossificació, dentició i maduresa sexual en la mateixa seqüència natural, pel que, en general, és possible aplicar els estudis de referència pertinents també a altres grups ètnics.
<p>Amenaces</p> <ul style="list-style-type: none"> • La radiografia utilitza la radiació ionitzant que pot fer malbé els teixits. Existeix un límit respecte la dosi total de radiació per any al que es pot sotmetre un pacient. • L'ús de radiografies amb finalitats administratives, quan no existeix benefici per la salut, es pot considerar il·lícita en alguns països. • Oposició per motius ètics a l'ús de la radiografia per finalitats de control de la migració quan no hi ha cap benefici terapèutic.

ANNEX 13. Anàlisi DAFO de la radiografia dental¹²⁷

<p>Fortaleses</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les corbes de maduresa dental de poblacions de diferents regions, són similars entre si, en termes generals, i d'acord amb la nova classificació revisades per edats, el que indica que la maduresa dental és similar en diferents poblacions. • Realitzada per experts en la matèria que estan obligats pel protocol, per les directrius i per les directives.

¹²⁷ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 39-40. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*

<ul style="list-style-type: none"> • Mètode científic amb un marge clar d'error. • Objectiu i basat en dades contrastades. • Pel que fa al desenvolupament dental, la taxa de calcificació està més controlada pels gens que pels factors ambientals, cosa que elimina la incertesa relacionada amb la nutrició. • La introducció d'imatges digitals ha reduït l'exposició a la radiació radiogràfica. • El mètode Demirjian¹²⁸ compta amb una acceptació generalitzada, ja que el sistema de classificació de la maduresa que crea és universal en la seva aplicació, tant amb nens com amb nenes.
<p>Debitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Un estudi recent ha posat de relleu que el tercer molar constitueix un indicador imperfecte de l'edat cronològica, ja que, en el cas de les edats compreses entre els 15 i els 17 anys, classifica erròniament el 6% dels subjectes com a adults. Mentre que en el grup de 18 a 20 anys d'edat, classifica equivocadament com a menors a una proporció dels seus membres no inferior al 64%. • A l'estudi de Demirjian no es va dissenyar per estimar l'edat cronològica. Aquesta es pot inferir de l'edat dental, però desconeixem si el nen es troba avançat o endarrerit respecte el desenvolupament de la seva dentició. • El mètode comprèn únicament l'escala d'edat entre 3 i 16 anys i, degut al número limitat de dents i etapes de desenvolupament en els grups més grans, s'ha d'usar en precaució en els nens majors de 12 anys. • Utilitza radiació ionitzant, que pot ser nociva i no té una finalitat mèdica. • Donat l'efecte ionitzant dels rajos X, se sol considerar un mètode intrusiu.
<p>Oportunitats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pot tenir valor probatori en el marc d'una avaluació multidisciplinar o global. • Els estudis posen de manifest que l'ús de la radiografia dental com a part d'una valoració mèdica multifactorial pot reduir el marge d'error. • Millora de la capacitat i dels coneixements tècnics dels radiòlegs en el que respecta a la determinació de l'edat. • Elaboració d'orientacions pels radiòlegs que realitzen avaluacions de l'edat dels nens amb l'objectiu de garantir la coherència de les pràctiques.
<p>Amenaces</p> <ul style="list-style-type: none"> • Les úniques dents que es poden utilitzar com a indicador de si algú és un adult o no, són els tercers molars que, degut a factors genètics i ambientals, poden aparèixer en qualsevol moment entre els 16 i els 25 anys d'edat. • Diversos estudis han posat de relleu la diferència en el desenvolupament del tercer molar entre poblacions nacionals específiques, que tampoc van concloure resultats homogenis entre les diferents escales d'edat considerades. • No existeix consens entre els experts odontològics respecte a la fiabilitat i la validesa dels diferents mètodes d'avaluació de la maduresa mental. • Incertesa respecte a les pautes de maduresa dental en els països de desenvolupament. • El desenvolupament dental es veu influenciat per l'avançament i el retard no endocrins i endocrins. • L'avaluació de les etapes de desenvolupament dental requereix formació i calibratge amb un professional experimentat per garantir una fiabilitat elevada.

¹²⁸ El mètode de Demirjian (1973) descriu el desenvolupament dental en 8 etapes. Aquestes s'il·lustren mitjançant imatges radiogràfiques, una descripció detallada de cada etapa i dibuixos esquemàtics. A cada etapa del creixement dental se li adjudica una puntuació d'acord a un model estadístic, que s'ha utilitzat a ell mateix en l'avaluació de la maduresa òssia, sobre la base del mètode TW2. No obstant això, aquest mètode només comprèn l'escala d'edats entre 3 i 16 anys i, degut al número limitat de dents i etapes de desenvolupament en els grups de major edat, s'ha d'usar amb precaució en casos de nens majors de 12 anys.

- Oposició per motius ètics a l'ús de la radiologia per finalitats de control de la migració quan no hi ha cap tipus de benefici terapèutic.

ANNEX 14. Anàlisi DAFO del maluc¹²⁹

Fortaleses
<ul style="list-style-type: none"> • Mètode científic amb un marge d'error inequívoc, pel que és possible acotar l'edat dins d'uns paràmetres específics. • Objectiu i basat en dades contrastades. • Realitzada per experts en la matèria, que estan obligats pel protocol, per les directrius i per les directives.
Debilitats
<ul style="list-style-type: none"> • Absència de dades fiables per determinar si s'ha arribat als 18 anys. • Mètode associat a una elevada exposició a la radiació, amb especial consideració en el cas dels genitals, exposats als rajos X. • Donat l'efecte ionitzant dels rajos X, se sol considerar un mètode invasiu. • No té en compte la maduresa psicològica o emocional.
Oportunitats
<ul style="list-style-type: none"> • Pot tenir valor probatori en el marc d'una avaluació multidisciplinar o global.
Amenaces
<ul style="list-style-type: none"> • La radiografia utilitza radiació ionitzant, que pot fer malbé els teixits. Existeix un límit en la dosi total de radiació per any a la que es pot sotmetre un pacient. • L'ús de radiografies amb finalitats administratives, quan no existeix benefici per la salut, es pot considerar il·lícita en alguns països. • Oposició per motius ètics a l'ús de la radiologia per finalitats de control de la migració quan no hi ha cap benefici terapèutic,

¹²⁹ Cfr. European Asylum Support Office (EASO). *Visión global sobre los procedimientos de determinación de la edad en Europa*. Desembre de 2013 [en línia]. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0213783ESN_web.pdf>. Pàg. 41. [Última consulta: 03/01/2018]. *Op. Cit.*